

LUNDS
UNIVERSITET

Ungdomsövervakning

En kvalitativ jämförelse av lagstiftarens syfte och frivårdens tillämpning

Av Evelina Arvidsson & Johanna Vellet Lindqvist

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2022

Handledare: Anna Lundberg

Examinator: Jannice Käll

Förord

Härmed presenteras vår kandidatuppsats som avslutning på kriminologiprogrammet.

Vi vill tacka vår handledare Anna Lundberg för all den tid du lagt ner på att läsa vår uppsats och ge värdefull feedback.

Vi vill också rikta ett stort tack till frivården för trevligt bemötande och för uppskattande kommentarer om vårt ämnesval och innehållet i vår uppsats. Ett särskilt stort tack riktas till de frivårdsinspektörer som tog sig tid att delta på intervjuer och därmed möjliggjorde vår studie. Tack för att ni gett oss en inblick i ert dagliga arbete med ungdomsövervakning och för de intressanta och lärorika diskussioner som uppkom under intervjuerna!

Evelina Arvidsson & Johanna Vellet Lindqvist

Lund, 2 juni 2022

Abstract

Background: Due to the widespread juvenile delinquency in Sweden, attention has been brought to the need for more intrusive penalties for young offenders. Therefore, the penalty of youth probation (*Sw. ungdomsövervakning*) was legislated in 2021, which aims to counteract recidivism and contribute to a favorable development of young offenders. Previous literature reveals that there is no agreement in the effectiveness of youth probation as a penalty and whether it is a suitable penalty for young offenders. Hence, more research is needed.

Purpose: The purpose of this study is to examine if the probation service's enforcement of youth probation is effective, measured on the basis of the legislator's purpose of youth probation. This will be assessed by applying the theoretical concepts of functions by Merton (1968) and Mathiesen (2005).

Method: A qualitative approach in terms of two group interviews and three individual interviews was applied. The study was made on probation officers' perspectives, and therefore the participants were seven Swedish probation officers working with youth surveillance.

Conclusion: The empirical findings and analysis toward previous literature and theoretical framework revealed that most functions are favorable for the system, which implies that youth probation in practice is an overall effective penalty. However, two dysfunctions were also detected, which means that they counteract the effective enforcement of youth probation. Hence, the legislator should address these dysfunctions in order to ensure that the enforcement of youth probation is as effective as possible.

Nyckelord: elektronisk övervakning, frivården, gynnsam utveckling, hemarrest, ungdomsövervakning

Antal ord: 14,983

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
GPS	Global positioning system
KBT	Kognitiv beteendeterapi
KVFS	Kriminalvårdens författningssamling
SFS	Svensk författningssamling
SiS	Statens institutionsstyrelse
SOU	Statens offentliga utredningar

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Problemformulering	6
1.2. Syfte	7
1.3. Frågeställning	8
1.4. Avgränsningar	8
1.5. Rättssociologisk relevans	8
2. Bakgrund	10
2.1. Kriminalpolitiken i Sverige	10
2.2. Unga lagöverträdare	11
2.2.1. Ungdomsbrottslighet i Sverige	11
2.2.2. Påföljdssystemet för unga i Sverige	11
2.2.3. Behovet av en ny ungdomspåföljd	12
2.3. Ungdomsövervakning	12
2.3.1. Övervakning med elektronisk kontroll	12
2.3.2. Ungdomsövervakning som ny påföljd	13
3. Tidigare forskning	18
3.1. Hemarrest	18
3.1.1. Pro-socialt och anti-socialt kapital	19
3.1.2. Yrkesverksamma	19
3.2. Elektronisk övervakning	20
3.3. Hemarrest med elektronisk övervakning för unga lagöverträdare	21
3.3.1. Ungdomar i kontexten	21
3.3.2. Pro-socialt och anti-socialt kapital	22
3.3.3. Yrkesverksamma	22
3.4. Slutsatser från tidigare forskning	23
4. Teoretisk utgångspunkt	24
5. Metod och material	28
5.1 Litteraturgenomgång	28
5.2 Urval	29
5.3 Intervjumetod	30
5.4 Transkribering	31
5.5 Kodning och analys av data	32
5.6 Etiska överväganden	32
5.7 Metoddiskussion	33
6. Resultat	35
6.1. Påföljden i praktiken	35
6.1.1. Nya rutiner och interna riktlinjer	35
6.1.2. Verkställighetsplaneringen	36
6.1.3. Samarbetet med socialtjänsten	36

6.1.4. Tekniken kring elektroniska fotbojan	38
6.2. Rollen som ungdomskoordinator	39
6.2.1. Problemlösning	39
6.2.2. Magkänslan	40
6.3. Den unga lagöverträdaren	41
6.3.1. Pro-socialt kapital	41
6.3.2. Rörelseinskränkning	42
6.3.3. Misskötsamhet	43
7. Analys	45
7.1. Påföljden i praktiken	45
7.1.1. Nya rutiner och interna riktlinjer	45
7.1.2. Verkställighetsplaneringen	45
7.1.3. Samarbetet med socialtjänsten	46
7.1.4. Tekniken	47
7.2. Rollen som ungdomskoordinator	48
7.2.1. Problemlösning och magkänsla	48
7.3. Den unga lagöverträdaren	49
7.3.1. Pro-socialt kapital	49
7.3.2. Rörelseinskränkning	51
7.3.3. Misskötsamhet	52
8. Diskussion och slutsatser	53
Källförteckning	56
Bilaga 1 - Kontakt med potentiella deltagare inför intervjuer	62
Bilaga 2 - Intervjuguide	64

1. Inledning

Kriminalpolitikens främsta syfte är att minska brottsligheten för att säkerställa ett tryggt samhälle för allmänheten (Estrada 2017, s. 27). Under de senare åren har förmågan att skydda Sveriges befolkning dock utmanats på grund av den organiserade brottsligheten (Statsrådsberedningen 2019). Regeringen presenterade därför år 2019 ett 34-punktsprogram med syfte att sätta stopp för den uppåtgående trenden av grov kriminalitet kopplat till kriminella nätverk (Regeringskansliet 2022). Delar av programmet berör även ungdomar eftersom även de begår grova brott (Justitiedepartementet 2020, ss. 30-31; Regeringskansliet 2022). En av huvuduppgifterna för kriminalpolitiken är därför att motverka att ungdomar hamnar i kriminalitet (Justitiedepartementet 2020, s. 31). Det svenska rättssystemet har en tradition av att särbehandla ungdomar i form av att utdöma mildare påföljder eftersom de inte anses besitta samma ansvarsförmåga som vuxna (Justitiedepartementet 2020, ss. 25, 35). Här uppstår ett dilemma mellan å ena sidan viljan att bestraffa ungdomar för att de begår grova brott och å andra sidan intresset av att skydda ungdomar från ingripande påföljder, eftersom de inte anses tillräckligt utvecklade för att kunna stå till svars för sina kriminella handlingar (Estrada & Flyghed 2017, ss. 13-15; Holmberg 2017, s. 273). Mot denna bakgrund anses det i flera fall saknas en lämplig och tillräckligt ingripande påföljd för ungdomar som begår allvarliga brott men inte är i behov av vård (Justitiedepartementet 2020, ss. 29-30, 34). Som en del i 34-punktsprogrammet föreslog regeringen därför en ny påföljd för ungdomar som trädde i kraft den 1:a januari 2021, så kallad ungdomsövervakning (Justitiedepartementet 2021; Regeringskansliet 2022). Kriminalvården är ansvarig för tillämpningen av påföljden (Justitiedepartementet 2020, s. 48).

1.1. Problemformulering

Med anledning av kriminalpolitikens syfte att minska brottslighet i stort och ungdomsbrottslighet i synnerhet finns det skäl att undersöka huruvida de insatser som införs för att motverka ungdomsbrottsligheten uppnår avsedd effekt. En sådan insats är införandet av ungdomsövervakning där man visar på ett behov av att utveckla mer

effektiva ungdomspåföljder. Syftet med påföljden är att det ska finnas ett alternativ för att bryta en pågående brottskarriär genom att hålla unga lagöverträdare borta från brottsintensiva miljöer men utan att separera honom eller henne från hem, sociala kontakter och skolgång. Samtidigt ska stöd tillhandahållas som hindrar ungdomen från att utvecklas ogynnsamt (Justitiedepartementet 2020, s. 55). Eftersom det inte framgår i förarbetena vad som avses med en ogynnsam utveckling eller huruvida helghemarresten med elektronisk övervakning, även kallat fotboja, är tillräckligt effektiv för att hålla unga lagöverträdare borta från brottsintensiva miljöer vill vi särskilt fokusera på dessa delar av påföljden (Justitiedepartementet 2020, ss. 74, 149). Syftet med lagstiftningen uppnås genom Kriminalvårdens verkställning av påföljden (Justitiedepartementet 2020, s. 48). För att undersöka huruvida syftet med lagstiftningen och förarbeten om ungdomsövervakning förverkligas i praktiken kommer vi analysera hur tillämpningen av påföljden ser ut från perspektivet av yrkesverksamma inom frivården. Frivård är kriminalvård som övervakas ute i samhället istället för på anstalt (Kriminalvården u.å.a).

1.2. Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur yrkesverksamma inom frivården tillämpar ungdomsövervakning i praktiken och till vilken grad de beskriver att påföljden tillämpas enligt lagstiftarens syfte. Genom att undersöka detta kan slutsatser dras om hur effektivt påföljden ungdomsövervakning tillämpas i dagsläget och om det finns områden med utrymme för förbättring för att främja effektiviteten inför framtiden. Vårt ämnesval motiveras av intresset för ungdomar och möjligheten att fånga upp dem tidigt för att hindra att de hamnar på en kriminell bana. Därför är det i vårt intresse att påföljden fungerar så effektivt som möjligt och uppfyller det syfte som påföljden är tänkt att ha. För att bedöma huruvida tillämpningen av påföljden uppfyller syftet med lagstiftningen kommer Robert K. Merton och Thomas Mathiesens teoretiska begrepp gällande funktioner att appliceras på det empiriska resultatet från intervjuer med frivårdsinspektörer, vilket är anställda som arbetar på frivården (Kriminalvården u.å.b).

1.3. Frågeställning

De frågeställningar som formulerats utifrån syftet för studien är följande:

1. Hur ser lagstiftningen, inklusive förarbeten, ut gällande ungdomsövervakning?
2. Hur beskriver yrkesverksamma inom frivården tillämpningen av ungdomsövervakning i praktiken?
3. Hur kan ungdomsövervakning förstås utifrån Merton och Mathiesens teoretiska begrepp funktioner?

1.4. Avgränsningar

Med förarbeten avses i denna studie endast propositionen och tillhörande remissvar gällande ungdomsövervakning. Vi har inte analyserat några andra förarbeten såsom exempelvis Statens offentliga utredningar (SOU). Med ungdom avses personer från 15 och upp till 21 år eftersom det är dessa som omfattas av påföljden ungdomsövervakning (Justitiedepartementet 2020, s. 35). Vi har vidare valt att begränsa oss till att endast undersöka frivårdens tillämpning av påföljden och inte den av andra myndigheter. Anledningen till att vi valt att fokusera endast på frivården är att de är en del av Kriminalvården som enligt lagstiftaren i huvudsak ansvarar för tillämpningen av påföljden (Justitiedepartementet 2020, s. 55). Eftersom ungdomsövervakning är en svensk påföljd kommer vi också enbart att fokusera på den svenska kontexten.

1.5. Rättssociologisk relevans

Den rättssociologiska relevansen i studien kan motiveras utifrån förhållandet mellan rättssociologins byggstenar law in books och law in action. Rättssociologins byggstenar är de delar som rättssociologin består av enligt Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 7). Byggstenarna är law in books, law in action, sociala normer och den levande rätten och de två byggstenar som är relevanta för denna studie är law in books och law in action. Law in books är den formella rätten och innehåller påståenden om vad som är tillåtet eller förbjudet. Law in action är praktiken av den formella rätten, det vill säga när

reglerna tillämpas av exempelvis myndigheter och dess personal (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 14). Den eventuella diskrepansen som kan finnas mellan dessa byggstenar refereras till som ett gap problem, vilket i den föreliggande uppsatsen kommer att studeras via ett top-down-perspektiv. Det innebär att vi kommer att jämföra syftet med ungdomsövervakning som det formulerats genom lagtexten och dess förarbeten med dess tillämpning inom frivården, utifrån vad yrkesverksamma berättar om sina erfarenheter av att arbeta praktiskt med påföljden (Friis & Åström 2020, s. 109). Genom en sådan jämförelse kan vi dra slutsatser om effekten av tillämpningen av ungdomsövervakning. Effekten definieras här som den avsedda verkan av en lag (Baier, Svensson & Nafstad 2018, ss. 40-41).

2. Bakgrund

I detta avsnitt ges bakgrunden till studien. Först presenteras de övergripande debatter som präglat kriminalpolitiken i Sverige under tiden då ungdomsövervakning som påföljd växt fram, och sedan presenteras unga lagöverträdarens roll i den svenska kontexten samt lagstiftningen och förarbeten gällande ungdomsövervakning.

2.1. Kriminalpolitiken i Sverige

Under 1990-talet var behandlingstanken framträdande inom kriminalpolitiken och behandlingsprogrammen som bygger på kognitiv beteendeterapi (KBT) dominerade inom Kriminalvården (Andersson & Nilsson 2017, s. 201). Fokus låg på attitydförändringar och främjande av social kompetens hos lagöverträdarna, vilket tyder på en ökad disciplineringsstanke. Det handlade inte längre om att bota lagöverträdarna, utan att få dem att förstå sina egna problem och erbjuda tekniker för att lösa problemen (Andersson & Nilsson 2017, s. 203). Framåt början av 2010-talet återkom ett fokus på återfall i brott och påföljdernas syfte var både behandling och återfallsförebyggande (Andersson & Nilsson 2017, s. 269). Behandlingsideologin som bygger på att lagöverträdaren differentieras efter sitt individuella behov är dock också det som kritiserats med behandlingsideologin; detta eftersom det anses utgöra ett hot mot proportionalitets-, legalitets-, och förutsägbarhetsprincipen, samt mot likheten inför lagen (Andersson & Nilsson 2017, ss. 205-206). Idag används därför individualprevention i det svenska rättssystemet på verkställighetsnivån, vilket innebär att man anpassar påföljdens utformning, innehåll och genomförande efter den individuella lagöverträdaren (Andersson & Nilsson 2017, s. 16). Individualprevention är en straffteori som handlar om att påföljden ska anpassas till individens behov, vilket kan göras genom inkapacitering, behandling och/eller avskräckning (Andersson & Nilsson 2017, s. 9). Med ett individualpreventivt synsätt motiveras straff genom effekten på framtida handlingar, det vill säga genom att minska risken för återfall i brott hos individen i fråga (Andersson & Nilsson 2017, s. 9).

2.2. Unga lagöverträdare

2.2.1. Ungdomsbrottslighet i Sverige

Media rapporterar idag ständigt om den vidsträckta ungdomsbrottsligheten, särskilt gällande gängvåldet och narkotikamissbruket (Estrada & Flyghed 2017, s. 13). Ungdomar är överrepresenterade i statistik både avseende misstanke och lagföring, vilket indikerar att de är en grupp som begår brott i en förhållandevis stor utsträckning (Justitiedepartementet 2020, s. 30). Ungdomar som begår brott saknar ofta viktiga skyddsfaktorer under uppväxten, vilket kan speglas i brister i hemmiljön, en problematisk skolgång eller att samhällets skyddsnät på något sätt har brustit (Justitiedepartementet 2020, ss. 30-31). Dilemmat för samhället utspelar sig här i att ungdomar ses som offer för problematiska livsförhållanden som de inte själva kan påverka, vilket gör det svårt att straffa dem för deras handlingar. Därför måste de istället erbjudas hjälp och stöd och så långt som möjligt skyddas från fängelset och Kriminalvården (Estrada & Flyghed 2017, ss. 13-15; Holmberg 2017, s. 270), eftersom detta har visat sig vara skadligt för ungdomen då man bekräftar bilden av den som kriminell (Holmberg 2017, s. 274). Det anses vidare inte rimligt att behandla ungdomar som vuxna då de inte uppnått samma mognad och ansvarsförmåga än (Justitiedepartementet 2020, ss. 25, 35). Ungdomar i åldern 15-20 år särbehandlas därför i det svenska rättssystemet både gällande straffmätning och val av påföljd (Holmberg 2017, s. 270; Justitiedepartementet 2020, ss. 25, 35).

2.2.2. Påföljdssystemet för unga i Sverige

På senare år har en förskjutning börjat ske från behandling till straffvärde i hanteringen av ungdomar (Estrada & Flyghed 2017, s. 15; Holmberg 2017, s. 272). Stina Holmberg (2017, s. 273) menar att det finns svårigheter i att straffprincipen och behandlingsprincipen måste förenas i påföljdssystemet för unga samtidigt som det finns motsättningar mellan dessa principer. Straffprincipen refererar till att straffet ska vara förutsebart och stå i proportion till brottet, medan behandlingsprincipen refererar till en flexibel påföljd som ska anpassas efter det individuella behovet (ibid.). Gällande straffmätningen innebär särbehandlingen av unga lagöverträdare att det görs en straffnedsättning för den ungdom som är under 21 år vid tillfället för brottet, vilket kallas för ungdomsreduktion. Det finns vidare olika bestämmelser mellan

åldersgrupperna 15-17 år respektive 18-20 år. För gruppen 15-17 år ska påföljden normalt bestämmas till ungdomspåföljd och fängelse ska endast utdömas om särskilda skäl föreligger, medan man för gruppen 18-20 år kan besluta om samma påföljder som för vuxna (Holmberg 2017, s. 270; Justitiedepartementet 2020, s. 26).

2.2.3. Behovet av en ny ungdomspåföljd

Fram till år 2021 bestod påföljdssystemet för unga lagöverträdare av ungdomsvård, ungdomstjänst och sluten ungdomsvård. När det saknades förutsättningar för sluten ungdomsvård kunde domstolen tvingas döma ungdomen till en icke frihetsberövande påföljd. Vidare är det stor skillnad i ingripandegrad mellan både ungdomsvård och ungdomstjänst i jämförelse med sluten ungdomsvård. Därför uppmärksammades ett behov av ett mer lämpligt alternativ som är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde samt tidigare brottslighet, exempelvis vid grov brottslighet där det inte finns tillräckliga skäl för en frihetsberövande påföljd (Justitiedepartementet 2020, s. 29). Det kunde också saknas möjlighet att utdöma en mer ingripande åtgärd än tidigare vid återfall i brott då ingripandegraden bör trappas upp (Justitiedepartementet 2020, s. 33). För att undvika att behöva döma ungdomar till påföljder som är avsedda för vuxna föreslog påföljdsutredningen att en ny påföljd bör införas för unga lagöverträdare, så kallad ungdomsövervakning (Justitiedepartementet 2020, s. 30). Påföljden anses kunna bryta en pågående brottskarriär genom att rent konkret hålla den unge lagöverträdaren borta från kriminella miljöer utan att frihetsberöva och skilja denne från hem, sociala kontakter och skolgång. Vidare erbjuder påföljden det stöd som behövs för att den unge lagöverträdaren ska kunna utvecklas gynnsamt, genom att ta sikte på riskfaktorer som kan leda till återfall i brott samt skyddsfaktorer som kan användas för att hindra den unga lagöverträdaren från att återfalla i brott (Justitiedepartementet 2020, ss. 32-33, 55).

2.3. Ungdomsövervakning

2.3.1. Övervakning med elektronisk kontroll

Övervakning med elektronisk kontroll och möjligheten att avtjäna en påföljd i hemmet introducerades inledningsvis för myndiga lagöverträdare i Sverige i slutet av 1990-talet (Brottsförebyggande rådet 1999, s. 5). Påföljden tillämpas enligt 2 § i lagen (1994:451)

om intensivövervakning med elektronisk kontroll av Kriminalvården. Syftet med påföljden intensivövervakning med elektronisk kontroll var att införa ett alternativ som kunde vara lika ingripande som fängelset utan den negativa inverkan som associeras med fängelsestraffet (Brottsförebyggande rådet 1999 s. 9). Den nya påföljden skulle också vara effektiv som en individualpreventiv åtgärd med syfte att främja möjligheten till social återanpassning, minimera risken för återfall i brott samt erbjuda hjälp- och stödåtgärder (Brottsförebyggande rådet 1999, s. 10). Påföljden har sedan dess introduktion använts i Sverige främst för myndiga lagöverträdare som dömts till fängelse och då har möjlighet att ansöka om att istället avtjäna detta genom intensivövervakning med elektronisk kontroll, även kallat fotboja (Kriminalvården u.å.c).

2.3.2. Ungdomsövervakning som ny påföljd

Ungdomsövervakning som påföljd trädde i kraft den 1:a januari 2021 (Justitiedepartementet 2021) och under det första året dömdes 67 ungdomar i Sverige till ungdomsövervakning (Palmqvist 2022). I Brottsbalkens (BrB) (1962:700) 32 kap. 3 a § framgår att personer under 21 år som har begått en kriminell handling får dömas till ungdomsövervakning. Trots att personer under 21 år får dömas till påföljden så måste dock de som är över 18 år ha särskild anledning för att dömas till påföljden. En sådan särskild anledning kan vara att den unge begått gärningen innan 18 års ålder men att lagföring sker därefter (se Göransson, Frida, Brottsbalk (1962:700) 32 kap. 3 a §, Lexino 2021-07-01 (JUNO)). I BrB 32 kap. 3 a § framgår vidare att tiden för ungdomsövervakning får bestämmas till lägst sex månader och högst ett år. Bestämmelserna kring själva verkställningen av påföljden regleras vidare i lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning, vilken fortsättningsvis kommer refereras till som lagen om ungdomsövervakning. Påföljden ska vara ett alternativ vid allvarlig brottslighet med höga straffvärden och i allvarliga situationer av återfall i brott. Den ska fylla gapet när ungdomsvård och ungdomstjänst inte är tillräckligt ingripande och när det inte finns skäl för sluten ungdomsvård (se Göransson, Frida, Brottsbalk (1962:700) 32 kap. 3 a §, Lexino 2021-07-01 (JUNO)).

I 2 § i lagen om ungdomsövervakning utnämns Kriminalvården som ansvarig myndighet för verkställningen av påföljden, vilket motiveras i propositionen med att

Kriminalvården redan bedriver verksamhet som liknar den nya påföljden samt att de anses inneha kompetens för att genomföra uppdraget (Justitiedepartementet 2020, ss. 50-51). I 8 § framgår vidare att Kriminalvården ska utse en koordinator till ungdomen. Koordinatorns roll är tänkt att agera stödjande och bistå med hjälp till ungdomen, samt se till att föreskrifterna efterföljs (Justitiedepartementet 2020, s. 66). I 6 § beskrivs att påföljden ska utformas på så sätt att ungdomen erbjuds förutsättningar för att inte utvecklas ogynnsamt eller återfalla i brott. Detta framgår också i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2020:3) om verkställighet av ungdomsövervakning gällande 15 §. Varken i lagtexten eller förarbeten framgår däremot på vilket sätt som påföljden ska tillämpas för att ungdomen inte ska utvecklas ogynnsamt. Lagstiftaren menar att det bör vara Kriminalvården som gör bedömningen om vad som är en gynnsam utveckling eftersom det underlag som finns vid tiden för domstillfället inte är tillräckligt för att besluta om åtgärder som kan bidra till en sådan utveckling (Justitiedepartementet 2020, s. 45). I 10 § i lagen om ungdomsövervakning framgår att en verkställighetsplanering ska genomföras. Detta innebär att en utredning ska göras om den dömdes förhållanden för att kunna besluta om vilka åtgärder som kan förebygga att ungdomen återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2020:3) om verkställighet av ungdomsövervakning förtydligas i 8 § att verkställighetsplanen ska ta hänsyn till riskfaktorer, skyddsfaktorer, ungdomens sociala situation samt dennes personliga relationer. Enligt 11 § i lagen om ungdomsövervakning ska verkställighetsplaneringen ske i samverkan med ungdomen och eventuellt dennes vårdnadshavare. Under 13 § framgår att verkställighetsplanen ska upprättas inom en tidsram på fyra veckor, vilket räknas från det att domen vunnit laga kraft. Region Norrbotten framför kritik mot att fyra veckor kan uppfattas som för kort tid för att hinna upprätta en verkställighetsplan (Justitiedepartementet 2020, s. 53). Som svar på detta framför regeringen att det kan finnas förutsättningar för att påföljden inte passar ungdomen och därför inte bör fullföljas om en verkställighetsplan inte kan upprättas inom den tidsramen (Justitiedepartementet 2020, s. 55). Verkställighetsplaneringen ska vidare resultera i upprättandet av en verkställighetsplan, vilken enligt 7 § ska vara individuellt utformad för varje ungdom.

I 12 § i lagen om ungdomsövervakning föreskrivs att verkställighetsplaneringen ska ske i samverkan med socialtjänsten och eventuellt också andra berörda myndigheter. Socialtjänsten ska enligt 9 § utse en handläggare från deras verksamhet till ungdomen, men det framgår inte vad handläggarens roll är och Statens institutionsstyrelse (SiS) lyfter därför i sitt remissvar att detta bör förtydligas (Statens institutionsstyrelse 2017, s. 8). Lagstiftaren menar dock att det inte finns skäl att tydliggöra detta ytterligare (Justitiedepartementet 2020, s. 64). I Kriminalvårdens remissvar uttrycks en önskan om ett välfungerande samarbete med andra myndigheter som berörs av påföljden samt ett förtydligande av ansvarsfördelningen i syfte att säkerställa ett effektivt samarbete (Kriminalvården 2019, s. 3). Som svar på detta framför regeringen att socialtjänsten har en kunskap och vana av att arbeta med unga samt att de kan ha information om ungdomar som är eller varit i kontakt med socialtjänsten av olika anledningar, men utvecklar inte mer specifikt hur själva samarbetet ska se ut (Justitiedepartementet 2020, ss. 53, 63).

Ungdomsövervakning består av både obligatoriska och fakultativa föreskrifter. De fakultativa föreskrifterna specificeras i 15 § i lagen om ungdomsövervakning. Här beskrivs att det finns möjlighet att upprätta föreskrifter kring vård och behandling, boende, fritid, skolgång eller annan sysselsättning. Vidare framhålls att meningsfulla fritidsaktiviteter ska uppmuntras samt att det ska kunna tillgås program som agerar stödjande och uppmuntrande av pro-social utveckling (Justitiedepartementet 2020, ss. 60-61). De obligatoriska föreskrifterna i verkställighetsplanen specificeras i 14 och 18 §§ i lagen om ungdomsövervakning. Dessa utgörs av en skyldighet att medverka på möten med koordinatör, alkohol- och drogförbud samt helghemarrest, vilket innebär att ungdomen måste vistas i sitt hem från klockan 18 på kvällen till klockan 07 på morgonen varje natt före lördag, söndag och måndag. De obligatoriska momenten i påföljden ska garantera att den är tillräckligt ingripande och förutsebar (se Göransson, Frida, Brottsbalk (1962:700) 32 kap. 3 a §, Lexino 2021-07-01 (JUNO)). Polismyndigheten och Malmö tingsrätt ställer sig tveksamma inför att rörelseinskränkningar enbart på kvällar och nätter under helgen skulle vara tillräckligt för att bryta brottsmönster (Justitiedepartementet 2020, s. 69). BRÅ menar också att det inte finns någon forskning som pekar på att hemarrest under särskilda tidpunkter kan verka brotts- eller återfallsförebyggande för ungdomar (Justitiedepartementet 2020, s.

70). Regeringens skäl för att begränsa påföljden till dessa särskilda tidpunkter motiveras med att ytterligare inskränkningar riskerar att ha en skadlig effekt på den unga lagöverträdaren då ungdomen i större utsträckning skulle avskärmats från sociala sammanhang. Utöver det associeras helgkvällar och -nätter med en ökad risk gällande bruk av alkohol och narkotika, vilket är kopplat till en ökad risk för återfall i brott (Justitiedepartementet 2020, s. 71). Vidare uttrycker Kriminalvården i sitt remissvar att det finns oklarheter kring vad som bedöms som en olämplig hemmiljö (Kriminalvården 2019, s. 2). Enligt skälen för regeringens förslag anses en olämplig hemmiljö vara en miljö med påtagliga brister, vilket inkluderar psykisk ohälsa, missbruk eller grövre problematiska relationer mellan personer i hushållet (Justitiedepartementet 2020, s. 71). Kriminologiska institutionen på Stockholms universitet menar dock i sitt remissvar att dessa kriterier bör konkretiseras ytterligare (Stockholms universitet 2017, s. 4). I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2020:3) om verkställighet av ungdomsövervakning går det gällande 18 § att finna något mer konkreta kriterier på vad som bedöms som en olämplig hemmiljö, vilket inkluderar att bostaden delas med ett brottsoffer, att den unga bedöms vara under risk för trakasserier eller att ungdomen saknar bostad. Om helghemarresten inte bedöms som lämplig kan påföljden enligt 18 § i lagen om ungdomsövervakning komma att justeras till att istället innefatta bestämmelser kring förbud mot att vistas inom ett bestämt område respektive skyldighet att vistas inom ett bestämt område under angivna tider. En sådan rörelseinskränkning får varken vara mer eller mindre ingripande än hemarresten. Enligt 19 § ska påföljdens rörelseinskränkande aspekter i regel kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Syftet med den elektroniska övervakningen är att kontrollera att föreskrifterna om rörelseinskränkningar efterlevs och övervakningen i sig ska alltså inte agera bestraffande (Justitiedepartementet 2020, s. 75). I sitt remissvar till propositionen framhåller BRÅ att tekniken skulle kunna utgöra en praktisk problematik (Brottsförebyggande rådet 2019, s. 2). Regeringen bemöter inte BRÅs synpunkt men argumenterar för att fördelen med att påföra elektronisk övervakning är att en teknisk utrustning är mer tillförlitlig än koordinatören eller andra personers kontroll (Justitiedepartementet 2020, s. 75).

Under 17 § i lagen om ungdomsövervakning framgår att koordinatören vid misskötsamhet av påföljden kan utöka de obligatoriska mötena, men enbart till ett max

antal av tre möten per vecka. Eftersom de obligatoriska föreskrifterna ges större tyngd bör dessa också i större utsträckning föranleda mer kraftfulla reaktioner vid misskötsamhet (Justitiedepartementet 2020, s. 89). Propositionen klargör vidare att Kriminalvården ska bemöta misskötsamhet med ett uttömmande av samtliga möjliga åtgärder innan det anmäls till åklagare, vilket exempelvis kan vara att implementera fler eller striktare föreskrifter (Justitiedepartementet 2020, s. 90). Om det tas till åklagare kan denne välja att ge en varning eller utdöma en annan påföljd (Kriminalvården u.å.d).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras inledningsvis generell forskning om hemarrest och elektronisk övervakning, vilket kan jämföras med intensivövervakning genom elektronisk kontroll i Sverige. Sedan följer en avgränsad del om unga lagöverträdare och forskning som kan jämföras med påföljden ungdomsövervakning i Sverige.

3.1. Hemarrest

Hemarrest innebär att man begränsar lagöverträdaren till ett särskilt område som ofta utgörs av det egna hemmet, vilket vanligen kontrolleras genom elektronisk övervakning (Nellis 1991, s. 166). Forskning visar att lagöverträdare föredrar hemarrest med elektronisk övervakning framför inkapacitering på anstalt, eftersom de anser att hemarrest är en mildare påföljd även om den också innehåller bestraffande aspekter (Gainey & Payne 2000, ss. 92-93; Martin, Hanrahan & Bowers 2009, s. 565; Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldel 2014, s. 277). Randy Gainey och Brian Payne (2000, s. 93) menar att de bestraffande aspekterna är viktiga då övervakningen inte bara syftar till att vara kontrollerande utan också bestraffande, eftersom det är en påföljd av en lagöverträdelse. Lagöverträdare har vidare visat sig vara mer nöjda med hemarrest och elektronisk övervakning desto mer påföljden individanpassas för dem (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldel 2014, s. 284). Anthea Hucklesby (2008, s. 52) uppmärksammar också möjligheten till anpassningsbara tider för att ta hänsyn till individuella brottsmönster som en positiv aspekt av hemarresten. Ytterligare en fördel är att lagöverträdaren föreskrivs en alternativ livsstil under en period, vilket kan minska risken för återfall i brott i framtiden (Hucklesby 2008, ss. 67-68). Påföljden fyller alltså syftet att vara både bestraffande och rehabiliterande, samtidigt som det också skyddar samhället (Payne & Gainey 2004, s. 416). Påföljder med fokus på rehabilitering har visat sig vara de mest effektiva i att motverka återfall i brott (Bonta, Wallace-Capretta & Rooney 2000, s. 72). Övervakning i det egna hemmet kan dock upplevas som ett intrång i privatlivet genom att det egna hemmet omvandlas till ett område för bestraffning (Martin, Hanrahan & Bowers 2009, s. 565; Nellis 1991, ss. 177, 179).

3.1.1. Pro-socialt och anti-socialt kapital

Hemarest kan ha både en positiv och negativ inverkan på lagöverträdarens sociala kapital. Delphine Vanhaelemeesch, Tom Vander Beken och Stijn Vandeveldde (2014, ss. 274, 283) lyfter i en intervjustudie med lagöverträdare som dömts till hemarest med elektronisk övervakning att syftet med hemarest inte bara är att lagöverträdaren inte ska återfalla i brott, utan också att utveckla ett gott liv genom att erbjuda möjligheter som stödjer lagöverträdarens egna förmågor. Den positiva inverkan visar sig delvis i form av en minskning av anti-socialt kapital genom att separera lagöverträdare från situationer, människor och platser präglade av kriminalitet (Hucklesby 2008, ss. 66, 68), men också i en ökning av det pro-sociala kapitalet i form av att erbjuda möjligheten att arbeta och studera (Hucklesby 2008, s. 66; Martin, Hanrahan & Bowers 2009, s. 567; Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldde 2014, s. 278). Dessa faktorer minskar risken för återfall i brott (Henneguelle, Monnery & Kensey 2016, s. 656). Men hemaresten kan också ha en negativ inverkan på det pro-sociala kapitalet genom att påverka lagöverträdarens möjlighet till anställning eller utbildning (Hucklesby 2008, s. 66).

3.1.2. Yrkesverksamma

Yrkesverksamma inom kriminal- och frivård som är positivt inställda till hemarest med elektronisk övervakning samt upprätthåller en god kontakt med lagöverträdaren har visat sig bidra till en bättre efterlevnad av föreskrifterna hos lagöverträdaren (Bonta, Wallace-Capretta & Rooney 2000, s. 73; Hucklesby 2009, ss. 268-269). När yrkesverksamma inte följer upp överträdelsen av påföljden har den däremot inte någon effekt på risken för återfall i brott (Henneguelle, Monnery & Kensey 2016, ss. 656-657). Hucklesby (2009, ss. 265, 267) uppmärksammar också denna aspekt genom att påpeka hur efterlevnaden samt motivationen till efterlevnad minskade om lagöverträdaren inte trodde att överträdelsen skulle upptäckas och/eller bestraffas med en striktare påföljd.

3.2. Elektronisk övervakning

Elektronisk övervakning definieras enligt Mike Nellis (2014, s. 489) som:

“The use of remote surveillance technologies to pinpoint the locations and/or movements of offenders and/or defendants.”

Elektronisk övervakning används som en metod för att övervaka, kontrollera och bestraffa lagöverträdare som dömts till straffrättslig påföljd (Payne & Gainey 2004, s. 413). Det är dock inte själva fotbojan i sig som resulterar i efterlevnad, utan övervakningen och vetskapen om att någon kommer reagera på en överträdelse av föreskrifterna (Hucklesby 2009, s. 267). Däremot lyfts också teknologin som ett potentiellt problem då det kan uppstå ett gap mellan hur tekniken bör fungera och hur den faktiskt fungerar (Hucklesby 2011, s. 72).

Flera författare menar att det inte finns tillräckligt mycket kunskap om elektronisk övervakning och att mer forskning behövs både gällande dess effekt på brottslighet och återfall i brott, men också gällande de tekniska aspekterna av övervakningen (Henneguelle, Monnery & Kensey 2016, s. 629; Hucklesby 2008, s. 51; Martin, Hanrahan & Bowers 2009, s. 567; Nellis 2014, s. 491; Renzema & Mayo-Wilson 2005, s. 216; Vanhaelemesch, Vander Beken och Vandeveldel 2014, s. 283). Marc Renzema och Evan Mayo-Wilson (2005, s. 216) menar dessutom att elektronisk övervakning främst används för att allmänheten accepterar det som en form av påföljd, och inte för att det är någon effektiv påföljd. De nämner vidare att elektronisk övervakning använts i över 20 år utan någon riktig vision, planering, personalutbildning eller samstämmig forskning (Renzema & Mayo-Wilson 2005, s. 230). Även Nellis (1991, ss. 165, 177) har påpekat att elektronisk övervakning används utan att ha någon bevisad framgångsfaktor. Han påpekar också att media framhållit elektronisk övervakning som en bra påföljd endast för att det är ett uppenbart bättre alternativ än inkapacitering på anstalt, vilket också är det främsta argumentet för samtliga som anser att elektronisk övervakning är en framgångsrik påföljd. Därför är det viktigt med mer forskning som utvärderar påföljdens effekt baserat på påföljdens egna förutsättningar och inte enbart i jämförelse med andra befintliga påföljder (Nellis 1991, ss. 178-179).

3.3. Hemarrest med elektronisk övervakning för unga lagöverträdare

När det gäller hemarrest som kontrolleras via elektronisk övervakning för unga lagöverträdare är den tidigare forskningen knapphändig och de flesta som berör ämnet menar att ytterligare forskning behövs (Arnett 2018, s. 435; Deuchar 2012, s. 128; Crump 2019, ss. 795, 799; Larsen 2017, s. 158; Weisburd 2015, s. 340), särskilt empirisk forskning (Crump 2019, s. 799, Weisburd 2015, s. 297). Anledningen till att mer forskning behövs är framförallt att den existerande forskningen inte präglas av någon klar evidens för huruvida elektronisk övervakning är en effektiv påföljd för ungdomar eller inte (Arnett 2018, s. 412; Deuchar 2012, s. 116), eller om påföljden egentligen är mer anpassad för vuxna (Crump 2019, ss. 798-799). Kate Weisburd (2015, s. 302) menar att det inte finns något bevis på att hemarrest och elektronisk övervakning är en framgångsrik påföljd för ungdomar, varken genom att minska återfall i brott eller genom att rehabilitera ungdomen. Ändå har myndigheter argumenterat för en ökad användning av påföljden, vilket kan bero på att de är överens om att det är både ineffektivt och skadligt att placera en ungdom på anstalt, samt att påföljden ses som mer rehabiliterande än anstalt (Weisburd 2015, ss. 300-301, 305-306, 334).

3.3.1. Ungdomar i kontexten

Eftersom ungdomar i jämförelse med vuxna lättare påverkas av grupstryck och har svårt att se långsiktiga konsekvenser är de mer benägna att utveckla riskabla beteenden och fatta dåliga beslut (Arnett 2018, s. 409). Detta beror på att de inte är fullt utvecklade ännu och Chaz Arnett (2018, ss. 410, 438) menar därför att det är viktigt att ungdomar inte straffas med samma påföljder som vuxna. Weisburd (2015, s. 327) menar vidare att övervakning inte kan förändra kriminella beteenden hos ungdomar i lika hög utsträckning som hos vuxna. Detta beror på att ungdomar i regel är impulsiva och har svårt att se de långsiktiga konsekvenserna av sina handlingar, vilket innebär att de inte blir lika avskräckta av sanktioner (ibid.). Catherine Crump (2019, ss. 801, 806, 816) belyser också att ungdomar till viss del har svårt att följa regler. Något som däremot gör att unga lagöverträdare följer föreskrifter av påföljden är rädslan för direkt negativa konsekvenser till följd av att bryta dessa (Chamiel & Walsh 2018, s. 4398). Precis som vuxna lagöverträdare väljer unga lagöverträdare hemarrest som kontrolleras genom elektronisk övervakning framför anstalt (Larsen 2017, s. 159; Weisburd 2015, ss. 301,

323). Påföljden har visats fungera mest effektivt när den kombineras med rehabilitering och stöd (Deuchar 2012, s. 127). Även Arnett (2018, s. 427) poängterar att rehabilitering är en viktig aspekt för ungdomar, exempelvis genom familjeterapi, drogrådgivning, terapi och möjlighet att delta i aktiviteter såsom olika sporter.

3.3.2. Pro-socialt och anti-socialt kapital

Britt Østergaard Larsen (2017, s. 158) menar att kontakt med domstol och tid på anstalt har visat negativa effekter på ungdomars utbildningsresultat. Resultatet baseras på en kvantitativ studie av utbildningsresultatet hos unga lagöverträdare som varit under hemarrest med elektronisk övervakning (Larsen 2017, s. 157). Utbildningsresultatet är en viktig aspekt då personer med högre utbildning har visat sig vara mindre benägna att begå brott (Larsen 2017, s. 160). Larsens (2017, s. 172) studie visar vidare att unga lagöverträdare som döms till hemarrest med elektronisk övervakning istället för att avtjäna sitt straff på anstalt mer sannolikt fullföljer sin gymnasieutbildning. Genom att hålla den unga lagöverträdaren kvar i skolan under påföljden resulterar detta i fler långsiktigt positiva effekter som ökar chansen för att ungdomen fullföljer en gymnasieutbildning (ibid.). Resultatet av de positiva effekterna av påföljden kan förklaras genom att ungdomen kan bibehålla pro-sociala kontakter, det vill säga sådana kontakter som är gynnsamma för ungdomen, som med klasskamrater och familj (Larsen 2017, s. 173). En av de mest framgångsrika aspekterna med hemarrest för ungdomen är möjligheten att bibehålla sitt sociala sammanhang, samtidigt som man tvingas separera från kriminella miljöer (Deuchar 2012, ss. 123, 127). För en del ungdomar kan det fungera för att minska risken för återfall i brott, medan andra ungdomar ändå lyckas behålla kontakten med kriminella gäng (Chamiel & Walsh 2018, s. 4395).

3.3.3. Yrkesverksamma

Ross Deuchar (2012, s. 124) framhåller i en intervjustudie om unga lagöverträdarens uppfattning om hemarrest med elektronisk övervakning att oanmälda besök av yrkesverksamma för att kontrollera efterlevnaden av påföljden kan skapa frustration, vilket vidare kan leda till att ungdomen slutar följa föreskrifterna. Unga lagöverträdare har också uttryckt en osäkerhet kring vad de får lov att göra i hemmet eftersom yrkesverksamma hanterar överträdelser på olika sätt, vilket kan göra att de har svårt att förstå vilka regler som gäller (Weisburd 2015, ss. 329-330). Studier visar vidare att ett

större stöd från yrkesverksamma bidrar till en mer positiv upplevelse av påföljden (Chamiel & Walsh 2018, s. 4394; Deuchar 2012, s. 124).

3.4. Slutsatser från tidigare forskning

Sammanfattningsvis finns det delade meningar om hemarrest som kontrolleras genom elektronisk övervakning som påföljd. Forskare är överens om att det är en bättre påföljd än att inkapaciteras på anstalt, men det betyder inte nödvändigtvis att det är en framgångsrik påföljd när man ser till effekterna av den. Forskare är heller inte överens om huruvida det är en passande påföljd för unga lagöverträdare. Gällande yrkesverksamma som ansvarar för kontrollen av hemarrest genom elektronisk övervakning och deras arbetssätt är forskningen särskilt knapphändig. De flesta studier som berör yrkesverksamma behandlar en annan kontext än den svenska i vilken lagöverträdarna under elektronisk övervakning kontrolleras av privata aktörer istället för myndigheter (se t.ex. Hucklesby 2011), vilket gör det svårt att generalisera till den svenska kontexten. Det finns således ett gap gällande yrkesverksammas tillämpning av ungdomsövervakning, särskilt i den svenska kontexten. Därför vill vi i enlighet med studiens syfte undersöka hur yrkesverksamma inom frivården tillämpar ungdomsövervakning i praktiken och till vilken grad de beskriver att påföljden tillämpas enligt lagstiftarens syfte.

4. Teoretisk utgångspunkt

Robert K. Merton studerade processen bakom olika samhällsfenomen och utformade en teoretisk ansats för att i nästa steg kunna kategorisera och kartlägga utfallet av olika samhälleliga företeelser på basis av empiriska material (Andersen & Kaspersen 2007, ss. 194-195). Den teoretiska utgångspunkten grundas på att samhället är uppbyggt av olika system (Merton 1968, s. 54). I denna studie är de givna systemen dels rättssystemet, avgränsat till ungdomsövervakning, och dels det system som utgörs av frivårdens verksamhet, avgränsat till verkställandet av ungdomsövervakning. En förutsättning för de olika systemens existens är enligt Merton (1968, s. 116) de funktioner som påverkar systemets riktning i att utvecklas alternativt avvecklas. Utveckling avser att systemet gynnsamt förs framåt, medan avveckling innebär att systemet ineffektiviseras eller blir verkningslöst. Merton särskiljer vidare motiv från funktioner (Merton 1968, s. 91), vilket appliceras i denna studie genom att syftet för påföljden inte behöver vara identiskt med de funktioner som påföljden fyller i praktiken för att effektivt föra systemet framåt. Motiv och funktioner kan dock sammanfalla, men behöver inte göra det (Merton 1968, s. 92). Funktionerna produceras av personer, aktiviteter eller processer inom det givna systemet (Merton 1968, s. 88). Inspirerad av Merton diskuterar Thomas Mathiesen funktionernas plats inom just rättssystemet. Precis som Merton menar att det finns flera system framhåller Mathiesen att rätten är en av flera komponenter som verkar i samma kontext och i samspel med varandra i samhället (Mathiesen 2005, ss. 30-31).

Merton menar att funktioner kan ha två olika utfall, dels ett funktionellt gynnsamt utfall som gynnar det givna systemet och dels ett dysfunktionellt ogynnsamt utfall som motverkar det givna systemet (Merton 1968, s. 116). För vår studie innebär det att gynnsamma funktioner effektiviserar tillämpningen av ungdomsövervakning, medan dysfunktioner motverkar en effektiv tillämpning av ungdomsövervakning. Vidare delar Merton också upp funktioner i två olika typer, vilket han refererar till som manifesta och latent funktioner. De manifesta funktionerna erkänns av systemet, vilket innebär konsekvenserna av dem är observerbara (Merton 1968, s. 116). För vår studie innebär det att manifesta funktioner är de syften och konsekvenser som berörs i lagstiftning och förarbeten. De latent funktionerna utgörs av konsekvenser som inte erkänns av

systemet (Merton 1968, s. 116). För vår studie innebär det att varken lagstiftning eller förarbeten berör konsekvenserna. De manifesta och latent funktionerna kan vara antingen funktionellt gynnsamma eller dysfunktionellt ogynnsamma för det givna systemet. Även om de latent funktionerna inte erkänts av lagstiftaren så behöver de inte vara ogynnsamma för systemet, det vill säga för effektiviteten i tillämpningen av påföljden. Det betyder att officiella strukturers brister kan ersättas med inofficiella strukturer som, utan att vara identifierade, uppfyller ett behov (Merton 1968, s. 138). Här menar vi alltså att frivården genom sin tillämpning kan fylla en funktion som är effektiv för systemet även om lagstiftaren inte identifierat samma funktion i utformningen av lagen eller förarbeten.

Merton belyser dock även viss problematik med att kategorisera samhällliga fenomen utifrån funktioner. Bland annat menar han att kategoriseringen görs utifrån betraktarens ståndpunkt, vilket kan innebära att deltagarnas uppfattning av det samhällliga fenomenet inte nödvändigtvis sammanfaller med betraktarens (Merton 1968, s. 91). Vi vill därför vara tydliga med att det är författarnas kategorisering av funktioner som står i centrum för den här studien. Merton poängterar även att observatören av funktionerna bör vara försiktig med att hävda en korrelation mellan orsak och verkan. För att förklara detta använder Merton ett exempel om regndans. Han menar att även om det börjar regna under en regndans behöver det inte finnas en direkt korrelation mellan dessa händelser, utan det kan finnas en annan anledning till varför regnet faller (Merton 1968, s. 129). Trots svårigheten med att kategorisera utfall utifrån funktioner så menar Merton (1968, s. 120) ändå att användningen av funktioner som verktyg minimerar risken för att konsekvenser av ett förlopp utelämnas vid en analys. Han menar särskilt att tillämpningen av latent funktioner kan göra att ett till synes irrationellt beteende kan visa sig vara positivt för en grupp eller ett givet system. Syftet med något behöver alltså inte sammanfalla med dess faktiska konsekvenser för att det ska fylla en funktion (Merton 1968, ss. 129-130). Som i exemplet med regndansen kan denna ändå fylla en funktion genom att stärka gemenskapen mellan de som utför den (Merton 1968, s. 129). Vi menar därför att även om det inte går att fastställa samtliga funktioner inom ett givet system som observatör så kan ändå de funktioner som identifieras utifrån författarnas tolkning ge värdefulla insikter.

Mathiesen talar istället om åsyftade och icke-åsyftade verkningar inom rätten (Mathiesen 2005, s. 70), vilket är jämförbart med Mertons uppdelning av funktioner baserat på dess utfall. Enligt Merton kan man dock tolka utfallet av både erkända och icke-erkända konsekvenser som gynnsamma eller dysfunktionella för systemet, medan Mathiesen endast skiljer mellan åsyftade och icke-åsyftade verkningar inom rätten som stort. Merton erbjuder på så sätt ytterligare en dimension vilket ger en mer komplex bild av funktionens roll i det givna systemet. Mathiesen uppmuntrar vidare till att se på relationen mellan olika funktioner som en gradskala (Mathiesen 2005, s. 68). Mot denna bakgrund kommer vi använda oss av en gradskala där en funktion inte nödvändigtvis behöver placeras på en fast punkt på skalan, utan kan befinna sig på olika punkter på en skala mellan manifest och latent funktion beroende på situation. Mathiesen utvecklar inte vidare hur gradskalan ser ut och författarna har därför valt att tillämpa den efter syftet för studien genom att använda en fluktuerande skala där en funktion kan variera mellan manifest eller latent beroende på det individuella fallet. Detta är för att ta hänsyn till att det empiriska resultatet kan skilja sig åt beroende på vilken erfarenhet som frivårdsinspektören i fråga har, och vilken uppfattning hen har om en särskild del av tillämpningen av ungdomsövervakning till följd av erfarenheten. Denna tolkning är i enlighet med Mertons beskrivning av hur det kan finnas delade meningar om verkan som funktionell eller dysfunktionell för systemet beroende på om man är utomstående eller inom systemet (Merton 1968, s. 125). Men det kan också finnas olika betydelser för olika subgrupper i samhället, vilket innebär att en subgrupp kan se en funktion som funktionell samtidigt som en annan grupp anser att samma funktion är dysfunktionell (Merton 1968, s. 117). Vi menar också att uppfattningen kan variera hos samma person i olika situationer, även om det rör sig om samma funktion.

De teoretiska utgångspunkterna fungerar i studien som ett medel för att analysera empirin och konkretisera utfallet av ungdomsövervakning som effektiv eller inte utifrån intervjuer med frivården. Merton preciserar manifesta och latent funktioner som gynnsamma eller dysfunktionella, vilket ger en mer djupgående bild av funktionens roll och komplexitet. Mathiesen framhäver istället nyansen bakom funktionerna och genom att se på funktionerna som en gradskala möjliggörs en flexibilitet som gynnar analysen. Det finns därför anledning att kombinera dessa två teorier om funktioner. Utifrån den teoretiska bakgrunden kommer de identifierade funktionerna inledningsvis analyseras

efter huruvida de har en gynnsam eller dysfunktionell karaktär. Sedan kommer dessa tolkas som manifesta, latent eller fluktuerande på en gradskala utifrån lagstiftningen, förarbeten och empirin från intervjuerna.

5. Metod och material

I detta avsnitt presenteras val av metod och material för studien, samt motiveringen bakom dessa val. Studiens kvalitet i form av validitet och reliabilitet diskuteras här löpande i relation till olika moment av studien i syfte att öka läsvänligheten samt placera dessa begrepp i studiens kontext.

5.1 Litteraturgenomgång

Databaser som använts för att identifiera tidigare forskning på ämnet är LUBsearch, EBSCOhost, Scopus, Web of Science och Google Scholar. De flesta av databaserna erbjöd även möjligheten att inkludera synonymer i sökningarna på sökorden, vilket resulterade i ytterligare relevanta träffar utan att författarna behövde välja ut synonymer själva. Dessa databaser möjliggjorde också andra typer av avgränsningar som användes för studien, såsom att avgränsa till artiklar som är peer-reviewed, artiklar som är skrivna på engelska eller svenska, samt artiklar som är publicerade i journaler för rättssociologi och andra närliggande områden, såsom sociologi och kriminologi. Sökorden som användes var *“young offenders”, “youth offending”, “juvenile delinquency”, “offenders”, “penalty”, “surveillance”, “home arrest”, “electronic monitoring”* och *“probation officers”*. Initialt valdes artiklar ut baserat på rubriker, nyckelord och abstracts. För att begränsa antalet artiklar gjordes sedan en citeringsanalys, vilket innebär att kontrollera antalet gånger som artiklarna har citerats av andra författare (Hart 2018, ss. 23-25). Detta är ingen garanti för artiklarnas kvalitet, men det är en indikation som hjälper till att identifiera de mest uppmärksammade och således också viktiga artiklarna på ämnet. Citeringsanalysen kan också användas för att identifiera vilka sökord som är mest förekommande gällande ämnet, samt vara en ingång till andra relaterade artiklar (ibid.). De databaser som användes för att kontrollera citeringsgraden var Web of Science och Google Scholar. De artiklar som återstod granskades sedan i sin helhet och artiklar valdes sedan bort på grund av att de fokuserade på ett annat ämne än hemarrest via elektronisk övervakning, för att de inte baseras på empirisk data eller för att de var begränsade till lagstiftningen i ett visst land som skiljer sig mycket från Sveriges lagstiftning. En del övergripande artiklar gällande hemarrest och elektronisk

övervakning inkluderades även om de inte baserats på egen empirisk data med anledning av att de hade särskilt mycket citeringar och därför framstod som centrala verk inom området. Litteraturgenomgången delades utifrån de 18 artiklar som inkluderats in i en övergripande del om hemarrest, en övergripande del om elektronisk övervakning samt en mer avgränsad del fokuserad på ungdomar och särskilt hur motsvarigheten till ungdomsövervakning ser ut i andra länder.

5.2 Urval

För att få kontakt med lämpliga deltagare för studien gjordes ett målstyrt urval utifrån forskningsfrågorna. Urvalet är målstyrt eftersom deltagarna valdes ut baserat på särskilda kriterier utifrån forskningsfrågan (Bryman 2018, ss. 496-498), det vill säga att deltagarna skulle arbeta på ett frivårdskontor i Sverige och med påföljden ungdomsövervakning. De frivårdsinspektörer som arbetar med ungdomsövervakning kallas för ungdomskoordinatorer och har alla genomgått samma interna utbildning om ungdomsövervakning. Vi använde oss av LinkedIn för att etablera den initiala kontakten och efter att några yrkesverksamma inom frivården kontaktats blev vi hänvisade vidare till frivårdsinspektörer som arbetade direkt med ungdomsövervakning. Vi blev även rekommenderade att använda Kriminalvårdens kontaktformulär via deras hemsida för att nå ut till fler frivårdskontor, och därigenom blev vi hänvisade till fler yrkesverksamma som arbetar med ungdomsövervakning. Via de tre kontaktvägarna som användes hade vi till slut kontaktat samtliga 33 frivårdskontor i Sverige (Kriminalvården u.å.a). Detta gjorde vi eftersom de kontakter som vi redan etablerat resulterade i en del bortfall samt att det ökade chansen att nå ut till så många potentiella deltagare som möjligt, eftersom vi initialt inte visste hur många deltagare vi skulle behöva för att uppnå mättnad. Bortfallen berodde dels på att vi inte fick någon återkoppling av vissa kontor och personer samt att vissa inte hade möjlighet att delta. Ytterligare en anledning till att flera kontor avböjde medverkan var att de inte kände att de hade tillräckligt med erfarenhet om påföljden än. Vi fick sammanlagt återkoppling från 19 av kontoren och det var sex av dessa som hade någon representant som kunde medverka. Genom att inkludera kontor från flera olika orter i Sverige i varierande storlek möjliggjordes ett mer omfattande perspektiv av påföljdens tillämpning (Bryman 2018, s. 216).

5.3 Intervjumetod

Empirin har inhämtats via semi-strukturerade intervjuer där frågorna har baserats på övergripande teman. Anledningen till att vi valde att genomföra kvalitativa intervjuer framför exempelvis en kvantitativ enkätstudie var för att vi ville bjuda in till en mer djupgående diskussion utifrån frivårdens perspektiv (Bryman 2018, s. 487) samt ha möjlighet att ställa spontana följdfrågor. Inför intervjuerna har en intervjuguide utformats för att få en logisk struktur på de teman som berörs och för att utforma frågor som speglar syftet med studien (Bryman 2018, ss. 562-563). Intervjuguiden går att finna i Bilaga 2. Denna är uppbyggd efter teman som introducerats genom att ge deltagarna en presentation av temat och en motivering till varför intervjuerna vill diskutera det, och efterföljs sedan med öppna frågor och följdfrågor gällande temana. Inledande och avslutande frågor ställdes också, vilka framgår av intervjuguiden. En förhoppning var att kunna hålla fokusgrupper för att uppmuntra en diskussion mellan deltagarna (Bryman 2018, ss. 603-604), men på grund av svårigheter med att koordinera en gemensam tid för deltagare till fokusgrupper så utfördes istället två gruppintervjuer med två deltagare i vardera intervju. Vid de andra tre tillfällena har enbart en person intervjuats åt gången.

En av intervjuerna och båda gruppintervjuerna har bedrivits över det internetbaserade kommunikationsmedlet Skype. Att använda sig av ett virtuellt mötesrum underlättar kontakten med deltagarna när en gemensam plats inte går att koordinera, samt att det är mer fördelaktigt än en intervju via telefon då det går att uppfatta personens minspel och kroppsspråk (Bryman 2018, s. 593). Alan Bryman (2018, s. 622) framhåller att det kan uppfattas besvärligt att delta i en intervju online, men eftersom alla deltagarna tillfrågades om huruvida de var bekväma med ett virtuellt mötesrum samt att COVID-19 anses ha gjort individer mer bekväma med virtuella mötesrum bedömdes detta inte vara något hinder. För att undvika tekniska problem i den mån som går har Skype samt internetuppkoppling testats i förväg. De resterande intervjuerna har ägt rum på deltagarnas arbetsplats respektive över telefon. Intervjun som hölls över telefon var komprimerad eftersom kontoret i fråga inte hade haft några ärenden av ungdomsövervakning än.

Sammanlagt deltog sju deltagare från sex olika kontor i studien. Med dessa deltagare hölls sammanlagt fem intervjuer, vilket vi anser är tillräckligt för att uppnå en teoretisk mättnad i denna studie. Den teoretiska mättnaden mätte vi i huruvida ytterligare intervjuer skulle generera någon ny empiri eller nya teman för kodifieringen av empirin. Eftersom vårt ämne och urval var så pass avgränsat upplevde vi att vi nådde teoretisk mättnad tidigare än väntat (Bryman 2018, ss. 501, 507). Detta beror sannolikt på att ungdomsövervakning är en ny påföljd och att erfarenheten av påföljden hos frivårdsinspektörerna därför är likvärdig samt att alla kontor samverkar via handledning från en nationell samordnare, vilket innebär att alla får samma information om påföljden och hur den ska tillämpas. Dock hade fler intervjuer varit fördelaktigt då de eventuellt hade kunnat styrka argumenten i de teman som uppkom, för att i högre utsträckning kunna dra slutsatser om den generella uppfattningen hos frivården.

5.4 Transkribering

Samtliga intervjuer spelades in för att kunna transkriberas. Syftet med inspelningen var att kunna återge det intervjupersonerna berättat på ett korrekt sätt genom att kunna gå igenom detta flera gånger, samt att vara transparenta genom att kunna presentera citat från intervjuerna (Bryman 2018, s. 577). Vi ville också undvika att behöva föra anteckningar under intervjuerna (Bryman 2018, s. 578). Materialet från intervjuerna har transkriberats i sin helhet, med undantag för intervjuarnas presentationer av de teman som intervjun delats upp i enligt intervjuguiden eftersom detta är material som redan finns att tillgå i skriven form. När citat har återgetts har författarna varit noggranna med att återge dessa så ordagrant som möjligt för att inte påverka innebörden av citatet. Däremot har vissa ord så som "liksom" och "eh" tagits bort för att citaten ska bli lättare att läsa och förstå. Markeringar med [...] betyder att författarna tagit bort vissa delar av citatet med anledning av att dessa inte ska vara för långa, och markeringar där ord presenteras inom hakparenteser är ord som författarna själva lagt till för att underlätta läsningen grammatiskt (Bryman 2018, s. 581). När studien är avslutad kommer allt inspelat och transkriberat material att raderas.

5.5 Kodning och analys av data

Det transkriberade materialet från intervjuerna har analyserats genom en kvalitativ innehållsanalys för att generera en konsekvent analys (Boréus & Kohl 2018, s. 50) som möjliggör en jämförelse av deltagarnas perspektiv utifrån de teman som intervjuguiden innehåller (Boréus & Kohl 2018, s. 54). Kodningen har skett i en växelverkan under transkriberingen för att minska risken för tolkningsproblem (Boréus & Bergström 2018, s. 59). Kodningsenheterna utgörs dels av nyckelord som möjliggör ett effektivt sätt att detektera mönster som är återkommande (Boréus & Kohl 2018, s. 52) och dels av teman utifrån de återkommande mönster som detekterats. Dessa utgör det huvudsakliga analysverktyget (Boréus & Bergström 2018, s. 59) och presenteras under resultatdelen och analysdelen som huvud- och underrubriker. Innehållsanalysen sätter på så sätt återkommande teman i fokus istället för att generera ett allomfattande resultat där alla delar av empirin lyfts fram. Därför har mycket breda och generella kodningsenheter samt kodningsenheter som är snäva valts bort för att ge analysen en större flexibilitet att tolka resultatet utifrån vårt avgränsade syfte (Boréus & Bergström 2018, ss. 80-81). Exempelvis har pro-socialt kapital används istället för det mer omfattande begreppet gynnsam utveckling och istället för specifika delar av en pro-social utveckling, exempelvis skolgångens påverkan på utvecklingen. Materialet har vidare lästs flera gånger för att jämföras mot redan identifierade teman samt upptäcka nya. Särskilt fokus har varit på likheter och skillnader samt material relaterat till Merton och Mathiesens teoretiska begrepp manifesta och latent funktioner (Bryman 2018, s. 705).

5.6 Etiska överväganden

Deltagarna i intervjuerna har under hela processen informerats om deras medverkan utifrån etiska principer. Deltagarna har i det initiala mejlet för kontakt, vilket går att finna i Bilaga 1, samt under intervjun informerats om syftet med studien, vad deras medverkan innebär samt att de deltar anonymt. Detta för att uppfylla informationskravet och nyttjandekravet samt att de ska ha en förståelse för studiens syfte och innehåll innan de samtycker (Bryman 2018, ss. 170-171). Innan påbörjad inspelning har intervjudeltagarna tillfrågats om de samtycker till att intervjun spelas in, och samtycket till studien och inspelningen har sedan också spelats in. Under intervjun

har deltagarna initialt och avslutningsvis informerats om att de kan avbryta sin medverkan när som helst under processen utan att behöva uppge varför. Transkriberingen har hanterats med konfidentialitet, vilket betyder att ingen utomstående har haft tillgång till materialet. Utöver det har transkriberingen avidentifierats, vilket innebär att namn fingerats och platser eller andra kännetecken exkuderats. Namnen fingerades för att deltagarna ska kunna söka på de delar i studien där de omnämns. Deltagarna har vid efterfrågan möjlighet att ta del av både inspelningen och transkriberingen innan den raderas, men för att dela med oss av inspelningen av en gruppintervju till någon av de två deltagarna måste bådadas samtycke erhållas. Frivårdskontoren är också anonyma gentemot varandra, vilket innebär att de inte får ta del av materialet från de övriga intervjuerna. Detta för att tillförsäkra att de känner sig bekväma med att uttrycka sig fritt. Deltagarna har även informerats om att de kommer få läsa den färdiga studien och komma med eventuella synpunkter om materialet från deras medverkan, med anledning av att upprätthålla en transparens gentemot deltagarna (ibid.).

5.7 Metoddiskussion

Styrkorna i denna studie utgörs av framförallt systematiken och transparensen i utförandet, exempelvis genom att förtydliga kodningsenheter genom att använda dem som rubriker under resultatdelen och att samtliga tillvägagångssätt löpande presenteras och motiveras i framförallt metoddelen (Bryman 2018, s. 217). Vi anser dock att vi bör ha varit mer försiktiga i att utlova deltagarna anonymitet, eftersom anonymitet innebär att inte ens författarna vet vilka deltagarna är (Lindstedt 2019, ss. 54-55). Vi bör därför ha använt begreppet avidentifiering istället när vi presenterade tillvägagångssättet för intervjudeltagarna. Det finns vidare potentiella begränsningar med att bedriva intervjuerna via Skype (Bryman 2018, s. 593) eftersom detta kan innebära att man inte i lika hög utsträckning kan höra allt som deltagarna säger eller se alla de ansiktsuttryck eller gester som de utför. Vi anser dock att för syftet av studien innebar det inte någon överhängande problematik eftersom fokus var på vad deltagarna sa och inte hur de sa det. Dessutom hade en begränsning till endast fysiska möten minskat möjligheten att inkludera frivårdskontor från hela Sverige, vilket gör att fördelarna med att bedriva intervjuer via Skype överväger nackdelarna. Trots att relativt få intervjuer genomfördes

upplever vi att teoretisk mättnad uppnåtts (Bryman 2018, s. 467) och att det empiriska materialet bidragit med värdefulla insikter i frivårdens verksamhet gällande ungdomsövervakning. Vidare är det lätt att en semi-strukturerad intervju övergår i en strukturerad intervju med öppna frågor (Bryman 2018, s. 581), vilket vi upplever inträffade under vissa delar av några intervjuer. En anledning kan vara att samtalet inte flyter på lika lättsamt online som i verkligheten då fördröjningar kan göra att det är svårare att interagera med varandra. Ytterligare en anledning kan vara att intervjuarna ställde många följdfrågor i vissa intervjuer istället för att låta deltagarna själva tala fritt, vilket beror på ett stort intresse för ämnet och en önskan om att få ta del av så mycket information som möjligt. Däremot har följdfrågorna varit del av de övergripande teman som presenteras i intervjuguiden (ibid.), vilket således ändå gjort att resultatet speglar de avgränsningar som gjorts för studien.

6. Resultat

De huvudteman som identifierats utifrån kodningen av empirin är påföljden i praktiken, rollen som ungdomskoordinator och den unga lagöverträdaren. Temana kommer att presenteras nedan följt av de underteman som identifierats inom dessa. För att förtydliga för läsaren vill vi också påtala att Billy och Linnea deltog i en gemensam gruppintervju och att Ellinor och Julia deltog i en gemensam gruppintervju. Resterande frivårdsinspektörer deltog på individuella intervjuer. Alla kontor hade vid tillfället för intervjuerna haft mellan ett till fyra ärenden, förutom ett kontor som inte haft något ärende än.

6.1. Påföljden i praktiken

6.1.1. Nya rutiner och interna riktlinjer

Vid tiden för intervjuerna har ungdomsövervakning funnits som påföljd i nästan ett år och fyra månader. Trots det har inget av kontoren haft fler än fyra ärenden, och ett av kontoren har ännu inte haft något ärende alls. Billy berättar att:

“Det blir lite antiklimax, man laddar ju som bara den [...] inför januari 2021 och sen händer ingenting.”

Men frivårdsinspektörerna som intervjuats är ändå positivt inställda till påföljden och menar att det är naturligt att det tagit lite tid för användningen av den att växa fram. Flera av frivårdsinspektörerna lyfter hur startsträckan än så länge har präglats av att behöva testa sig fram för att både skapa och lära sig nya rutiner. Hanna beskriver:

“Eftersom det är nytt [...] så har vi ju fått revidera den efter hand [...] vi sätter ju ramarna och det dyker upp saker man får omvärdera och kanske ändra i rutiner och tänka annorlunda om.”

Därför lyfter frivårdsinspektörerna att det varit värdefullt med det enorma stöd som de fått från den nationella samordnaren för ungdomsövervakning på frivården.

Samordnaren erbjuder en handledningstimme i veckan då man kan diskutera och få stöd i sina ärenden både från samordnaren och andra kontor. Hanna lyfter vidare:

“Vi har ju nationell handledning också [...] just eftersom det inte finns någon praxis än. Man drar ärenden, vilket är jättebra för rättssäkerheten också så att vi gör lika”. Simon förklarar även att “sen har vi också en handbok [för ungdomsövervakning] där det står utförligt hur vi ska strukturera upp vårt arbete och vad det är som gäller.”

6.1.2. Verkställighetsplaneringen

Flera frivårdsinspektörer menar att de fyra veckorna för att framställa verkställighetsplanen tenderar att vara intensiv. Hanna exemplifierar genom att säga:

“Det är väldigt kort om tid, och sen ska du hinna kalla klienter på den tiden också och de ska komma hit, och vi behöver få kontakt med skola och föräldrar om de är under 18 år, och socialtjänst.”

Trots intensiteten så lyfter dock både Linnea och Billy att det inte har varit för mycket för att kunna hantera. Sanna påpekar vidare att om allt flyter på i ärendet så kan fyra veckor vara tillräckligt med tid, men framhåller också:

“Det här en ganska intensiv period.”

6.1.3. Samarbetet med socialtjänsten

I utredningen om en lämplig hemmiljö för helghemarresten samverkar Kriminalvården med socialtjänsten. Linnea lyfter här:

“Där har man känt sig väldigt beroende av socialtjänstens bedömning [...], vi kanske inte håller med om den [...] [men] då står vi i ett ganska maktlöst läge [eftersom] vi ska verkställa den här domen.”

Det som menas här är att Kriminalvården blir beroende av socialtjänstens utlåtande eftersom Kriminalvården, till skillnad från socialtjänsten, inte har någon möjlighet att erbjuda ungdomen ett alternativt boende. Linnea menar vidare att helghemarrest låser ungdomen till bostaden under vissa tider. Sanna framhåller dock:

“De har ju mest kompetens vad det gäller barnets bästa helt enkelt, [...] om [vi finner att] det inte är lämpligt då måste socialtjänsten också göra den bedömningen.”

Precis som Sanna poängterar här menar också Julia och Billy att om det finns delade meningar kring hemmiljön så måste det finnas tillit till socialtjänstens beslut. Vidare lyfter Billy i en diskussion om begreppet gynnsam utveckling att:

“Det är det de snackar om och skriver i varenda utredning när det gäller barn och ungdomar.”

Han menar att det finns klara fördelar med att socialtjänsten deltar i tillämpningen av påföljden och flera frivårdsinspektörer instämmer och poängterar vikten av ett välfungerande samarbete och att kunna dela kunskaper och erfarenheter mellan varandra. Både Hanna och Sanna lyfter dock problematiken med att kunskapen och erfarenheten gällande ungdomsövervakning kan variera mellan socialtjänstkontoren. Sanna förklarar:

“Vad gäller samverkan med socialtjänsten kan [det] också se väldigt olika ut för [...] att vi ska samverka med [många] olika socialtjänstkontor där det finns olika nivåer av kunskap av den här påföljden.”

Detta menar flera av frivårdsinspektörerna kan leda till en upplevd brist på initiativtagande från socialtjänstens sida. Sanna utvecklar:

“Det som kan hända är exempelvis att socialtjänsten inte prioriterar det här lika mycket som vi gör. Exempelvis att de kanske inte har samma syn på vikten av att samverka eller att den ska ske fort [...], det kan vara att man inte får ta del av handlingar i tid och det har också hänt hos oss.”

Billy påpekar vidare:

“Socialtjänsten är socialtjänsten, och vi [Kriminalvården] jobbar med kriminalitet, så ja, det är ju som det bör, men det är tufft att få med socialtjänsten. Det största problemet jag har är när de anser att de är färdiga.”

Billy menar här att socialtjänsten kan anse att de är färdiga med ungdomen innan påföljden avslutats även om de är skyldiga att medverka under hela verkställighetstiden.

6.1.4. Tekniken kring elektroniska fotbojan

Frivårdsinspektörerna förklarar att det finns två olika typer av elektronisk övervakning, dels den klassiska fotbojan och dels den nya GPS-bojan. Den klassiska bojan placeras runt ankeln och ställs in på en viss radie som den får vara från en hem-enhet som placeras i hemmet. Om ungdomen går utanför radien får en beredskap på frivården larm och ringer upp ungdomen. GPS-bojan används vid andra typer av rörelseinskränkning och kontrollerar istället var ungdomen befinner sig även utanför hemmet. Ett problem som flera av frivårdsinspektörerna lyfter är tekniken med den elektroniska fotbojan.

Billy berättar:

“Det kommer ständiga larm, så jag vet inte vad som är äkta [eller] falsklarm” och Linnea instämmer och berättar att det i ett ärende “[...] kom in typ 200 larm på en helg, och ja, det gick inte.”

Hanna menar också att när beredskapen ringer och kontrollerar om ungdomen är hemma så har den oftast varit det, vilket indikerar att fotbojan felaktigt skickar ut larm om överträdelser. Hon menar vidare att detta resulterat i en del frustration hos ungdomarna som blir uppringda mitt i natten. Hanna berättar:

“Det är klart att någon har blivit irriterad ibland, det har de blivit, men [...] vi får ju förklara som det är.”

Ytterligare ett potentiellt problem som lyfts av Linnea är att bojan kan tappa täckning om det är tjocka betongväggar eller liknande där ungdomen bor, och då kan man heller inte använda den elektroniska övervakningen som det är tänkt. Billy, Linnea och Hanna

påpekar dock samtliga att de är optimistiska till att det kommer ske förbättringar inom en snar framtid, och att den elektroniska övervakningen således kan komma att bli en framgångsrik del av påföljden när den väl fungerar som det är tänkt.

6.2. Rollen som ungdomskoordinator

6.2.1. Problemlösning

Linnea framhåller gällande tillämpningen av påföljden utifrån lagstiftningen:

“Det har varit ganska skönt på ett sätt att det har varit lite fyrkantigt och man vet exakt vad man ska göra, men sen blir det också i praktiken [att] det ändå visat sig i fall där det blir så här, jaha, men här funkar det kanske inte 100 procent.”

Även flera av de andra frivårdsinspektörerna menar att de stött på vissa problem i tillämpningen av påföljden. Därför berättar de också att man har fått vara lösningsorienterad när det kommer till att hantera dessa problem. Linnea lyfter bland annat att man har fått komma på speciallösningar för att övervaka ungdomen när tekniken gällande fotbojan inte fungerar som den ska, exempelvis genom att ta hjälp av personal på ett HVB-hem. Ellinor lyfter en situation där ungdomen har skilda föräldrar som denne bor hos varannan vecka och berättar:

“Då måste vi också vara flexibla i det och faktiskt [...] flytta på hem-enheten när de flyttar.”

Ytterligare något som visar på flexibilitet i rollen som ungdomskoordinator är när Julia berättar hur en del av påföljden också blir att hjälpa ungdomen på fler sätt än vad som framgår av lagstiftningen och de interna riktlinjerna. Hon berättar:

“Vi kan ju hjälpa till med att skriva CV [...] och om vi säger att det är någon som vill ta körkort till exempel, vi kan ju hjälpa till [...] och anpassa våra tider här för att ungdomen ska kunna ta körkort.”

Det finns alltså flera situationer då ungdomskoordinatorerna måste vara flexibla och lösningsorienterade för att erbjuda ungdomen de bästa förutsättningarna.

6.2.2. Magkänslan

Ett återkommande tema för flera av frivårdsinspektörerna är att referera till sin magkänsla eller en allmän känsla för att göra bedömningar i sina ärenden. De är tydliga med att de utgår från lagstiftning och interna riktlinjer så långt det går, men menar att det finns situationer där det finns tolkningsutrymme. Billy lyfter bland annat svårigheterna i bedömningen av om det är falsklarm eller inte när fotbojan ger ifrån sig ständiga larm. Han berättar:

“Det är bara känsla liksom, alltså det är så det känns.”

Sanna diskuterar gällande överträdelser av föreskrifterna att koordinatören måste göra en egen bedömning av konsekvensen av överträdelsen. Hon beskriver:

“Det som leder är hur omfattande det har varit och hur det funkade innan och så vidare.”

Hanna lyfter vidare hur man får använda magkänslan när man är på besök i ungdomens bostad och ska bedöma huruvida det är en trygg hemmiljö eller inte. Hon beskriver:

“Lite magkänsla handlar det ju såklart om, hur stämningen är i hemmet och hur det funkade och så vidare.”

Ellinor nämner också detta i relation till hemmiljön:

“Det blir ju att man får gå på sin egna känsla mycket.”

Det finns således flera bedömningar gällande tillämpningen av påföljden där frivårdsinspektören måste lita på sin egen känsla för att ta ett beslut.

6.3. Den unga lagöverträdaren

6.3.1. Pro-socialt kapital

Flera av frivårdsinspektörerna diskuterar inverkan av pro-sociala influenser som ett sätt att främja den gynnsamma utvecklingen. Sanna menar att Kriminalvården jobbar för att stärka en pro-social förändring. Hon förklarar:

“Gynnsam utveckling känns som att det är mycket socialtjänsten som använder det [begreppet] [...], en pro-social förändring det betyder ju då ungefär samma sak som en gynnsam utveckling.”

Hon menar att begreppet belyser hur man vill fokusera på vad som fungerar för ungdomen istället för vad som inte fungerar. Hanna ger exempel på hur man inom frivården arbetar med att främja den gynnsamma utvecklingen:

“Nu jobbar vi med KBT-baserad manualstyrd samtalsmetodik [...] där man jobbar med att förändra tankemönster och få klienterna att förstå kopplingen mellan tankemönster och beteende.”

Även Julia beskriver hur frivården jobbar på individnivå för att säkerställa en gynnsam utveckling:

“Vi jobbar mycket med mötena på frivården och att öka ungdomens kännedom om sig själv och försöka få upp ett konsekvenstänk [...]”

Även Sanna berör förändringar i värderingar som en punkt för utveckling. Hon uppger att utveckling är:

“Att man ser framsteg i vissa områden [...]. Vi jobbar mycket stöd och kontroll på dom här ungdomarna [...]”

Ellinor lyfter även att en stärkt relation till familjen kan ha en positiv inverkan. Simon betonar också i samband med diskussionen om begreppet gynnsam utveckling:

“Jag tänker här utifrån frivården så ungdomsövervakning är ju en påföljd, och då handlar det någonstans om att vi ska jobba återfallsförebyggande [...] det är ju där vårt fokus [och där] våran tyngd ligger.”

Billy diskuterar också riskfaktorer för återfall i brott och förklarar:

“Det finns massa forskning på hur viktig skolan är för unga lagöverträdare, hoppa av skolan är direkt en riskfaktor.”

Hanna belyser också att ett tvång om att gå till skolan kan verka brottsförebyggande eftersom de blir bundna till en viss tid och sysselsättning. Frivårdsinspektörerna är alltså enade i uppfattningen om att det finns många faktorer som spelar in för att bedöma huruvida ungdomen utvecklas gynnsamt under ungdomsövervakningen eller inte.

6.3.2. Rörelseinskränkning

Meningarna är något delade bland frivårdsinspektörerna gällande huruvida helghemarresten kan fungera som brottsförebyggande eller på annat sätt vara en framgångsrik del av ungdomsövervakningen. Billy berättar:

“Vi vet ju att man inte bara begår brott på helgerna och på nätterna [...] och det är väl ingen som arbetar med det praktiskt som [anser det]. Det finns väl mer att önska där.”

Linnea instämmer och uttrycker:

“Det kanske skulle kunna vara mer effektivt att kunna tänka lite mer individuellt [...] men vi har varit ganska styrda till helghemarresten, så det är väl [...] något framtidstänk att kunna vara lite mer flexibel där.”

Sanna diskuterar istället hemarresten som ett medel att agera straffande genom att förklara:

“Det är mer en ingripande åtgärd [...] om man tänker straff, det är en del av det. Så när lagstiftaren tog fram det här tänkte man nog inte att det här [helghemarresten] ska vara gynnsamt för att inte begå brott utan mer att det här ska vara ingripande helt enkelt, det ska kännas.”

Däremot menar flera frivårdsinspektörer ändå att helghemarresten har mer än bara en bestraffande effekt. Baserat på erfarenhet av tidigare arbete med ungdomar säger Simon:

“Jag tror också av erfarenhet att den målgruppen, ungdomar 15 till 21, det är någonstans på helgerna som det är lättast för dom, om man begränsar dom på helgerna så tror jag att man har mycket vunnet.”

Hanna menar:

“De kommer ifrån [det kriminella] umgänget mer och mer [...] för att de faktiskt måste sitta hemma på helgerna.”

Alla frivårdsinspektörer är dock överens om att det är helghemarresten tillsammans med övriga föreskrifter som har bäst effekt och att det är svårt att avgöra vilken framgångsfaktor som enbart helghemarresten har.

6.3.3. Misskötsamhet

Gällande misskötsamhet menar Hanna att man måste ha overseende:

“Det är ju ungdomar, man förväntar sig inte att det ska vara prickfritt.”

Ellinor uppmärksammar:

“Utgångspunkten är att vi ska [...] på något sätt acceptera lite mer, vi ska till och med förvänta oss att det kommer vara en del misskötsamhet. Men självklart så gör vi åtgärder när det blir för mycket.”

Sanna utvecklar också att reaktionen på en överträdelse av de obligatoriska momenten ska hanteras striktare genom att säga:

“Som vi förstått, när det gäller dom obligatoriska föreskrifterna så är det ganska strikt med hur mycket man får missköta sig.”

Men trots att överträdelser av obligatoriska föreskrifter bedöms allvarigare så menar Sanna ändå att man försöker vidta andra åtgärder innan ärendet skickas tillbaka till åklagaren. Hon berättar:

“Det är inte så klart att vi går till åklagaren direkt, utan vi jobbar mycket med andra föreskrifter [...] [exempelvis] gå till en beroendemottagning, det kan vara en åtgärd. Men är det så att vi har försökt och att vi har uttömt våra resurser och att det inte finns mycket mer att göra om ungdomen missköter sig, då är det absolut dags att [kontakta] åklagare.”

Ellinor instämmer:

“Det allra sista vi gör är att vi skickar tillbaka det till åklagaren och att vi får en ny påföljd, eller att det blir en ny förhandling. Men det är ju så att det måste ha varit väldigt mycket innan, verkligen alla andra möjligheter.”

Ellinor förklarar att de mer ingripande alternativ som finns om ärendet skickas tillbaka till åklagaren är att döma till slutet ungdomsvård eller fängelse istället.

7. Analys

Under detta avsnitt kommer resultatet att analyseras mot tidigare forskning och Merton och Mathiesens teoretiska utgångspunkter. När slutsatser dras om frivården utifrån resultatdelen vill vi vara tydliga med att detta endast är baserat på de sju intervjupersonernas perspektiv och inte hela frivården.

7.1. Påföljden i praktiken

7.1.1. Nya rutiner och interna riktlinjer

Under resultatet framkommer att den nya påföljden för Kriminalvården har inneburit att myndigheten behövt utveckla nya rutiner och riktlinjer. För att sätta frivårdens rutiner och interna riktlinjer i en kontext kan Mertons teoretiska begrepp manifest funktion tillämpas. Den manifesta funktionen utgörs av att lagstiftningen erbjuder en sådan flexibilitet att frivården kan applicera den på ett fördelaktigt sätt i enlighet med sina egna arbetsrutiner. Vi menar alltså att tolkningsutrymmet som formulerats av lagstiftaren lämnar utrymme för frivårdens egna tolkningar. Detta innebär att ungdomsövervakning som system utvecklas och blir mer effektivt via frivårdens tillämpning, och den manifesta funktionen är således också funktionell för systemet. Detta är i enlighet med vad som framgår av propositionen till lagstiftningen i vilken man motiverar att Kriminalvården är utsedd som mest kvalificerad för att verkställa påföljden (Justitiedepartementet 2020, ss. 50-51).

7.1.2. Verkställighetsplaneringen

Resultatet visar att frivårdsinspektörerna upplever verkställighetsplaneringen som en intensiv period då mycket information ska inhämtas och utvärderas samt att många beslut ska tas. Däremot menar de ändå att det är tillräckligt med tid för att kunna presentera en verkställighetsplan efter fyra veckor om allt går som det är tänkt. Här blir Mathiesens tolkning av funktioner som placerbara på en skala användbar, eftersom placeringen av funktionerna kan variera beroende på ungdomskoordinatorernas individuella ärenden. Utifrån propositionen ska de fyra veckorna avgöra huruvida påföljden är lämplig för ungdomen samt utmyнна i ett upprättande av en

verkställighetsplan (Justitiedepartementet 2020, ss. 51, 53). Tiden för verkställighetsplaneringen kan därför placeras på en fluktuerande gradskala mellan en manifest och en latent funktion. Funktionen är manifest på så sätt att lagstiftaren tydligt framhåller vilken tidsaspekt som gäller och att frivården arbetar enligt denna, och funktionen är också gynnsam då frivårdsinspektörerna oftast anser att det är tillräckligt med tid. Men den är också latent eftersom Region Norrbottens kritik gällande att tidsperioden kan upplevas som för kort, vilket också nämns i några av intervjuerna, inte bemöts i propositionen (Justitiedepartementet 2020, ss. 53, 55). Lagstiftaren erkänner därför inte den eventuella konsekvensen som kan uppkomma när tidsperioden upplevs som för kort. Om frivårdsinspektörerna inte kan genomföra verkställighetsplaneringen på fyra veckor och det inte beror på att det inte är en lämplig påföljd för ungdomen kan det indikera att tidsperioden är för kort och den latent funktionen blir då dysfunktionell eftersom den motverkar en effektiv tillämpning av påföljden. Sammanfattningsvis visar resultatet i dagsläget att de flesta frivårdsinspektörer placerar verkställighetsplaneringen längre åt den manifesta gynnsamma delen av gradskalan. Det som skulle kunna ha en inverkan i framtiden är en högre belastning i form av fler samtidigt pågående ärenden av ungdomsövervakning, vilket medför en risk för att röra sig mer mot den latent dysfunktionella delen av skalan.

7.1.3. Samarbetet med socialtjänsten

Utifrån resultatet görs bedömningen att det finns en latent dysfunktion i frivårdens samarbete med socialtjänsten. Funktionen är latent eftersom lagstiftaren inte erkänner några eventuella problem gällande samarbetet och en dysfunktion eftersom ett samarbete som inte fungerar motarbetar en effektiv tillämpning av påföljden ungdomsövervakning. Detta är också något som uppmärksammas under intervjuerna med frivårdsinspektörerna som framhåller vikten av ett fungerande samarbete med socialtjänsten. Vidare har Kriminalvården i sitt remissvar till propositionen betonat att samarbetet med socialtjänsten är avgörande för att påföljden ska kunna tillämpas enligt lagstiftarens syfte (Kriminalvården 2019, s. 3), vilket således påvisar en problematik då resultatet visar att samarbetet inte alltid fungerar som tänkt. Exempelvis framgår under resultatdelen att det kan finnas skiljaktigheter i bedömningen av en säker hemmiljö samt att frivården upplever att de är mer initiativtagande än socialtjänsten i gemensamma ärenden. Det är dock viktigt att uppmärksamma att inte alla

frivårdsinspektörer under intervjuerna upplevt problem gällande samverkan och att det därför istället rör sig om en manifest funktion som gynnar tillämpningen av ungdomsövervakning. Även detta kan således placeras på en gradskala mellan manifest gynnsam funktion och latent dysfunktionell funktion, vilket varierar beroende på individuella ärenden. En anledning som lyfts under intervjuerna till att det kan variera på skalan beror på att samma frivårdskontor samarbetar med flera olika socialtjänstkontor och att det finns olika kunskapsnivåer inom dessa. Detta kan vidare bero på att det inte varit så många ärenden av ungdomsövervakning ännu, och det finns därför anledning att tro att en större erfarenhet i framtiden kan göra att fler ärenden hamnar på den manifesta gynnsamma delen av skalan. Ytterligare något som kan göra samverkan mer gynnsam för tillämpningen av påföljden är det som SiS lyfter i sitt remissvar gällande behovet av att förtydliga handläggarens roll (Statens institutionsstyrelse 2017, s. 8). I lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning framgår det enligt 9 § endast att socialnämnden ska utse en handläggare men inte vad handläggarens roll eller arbetsuppgifter är, och regeringen bemöter inte heller detta i propositionen. Otydligheten i socialtjänstens uppgift gällande ungdomsövervakning kan därför vara en orsak till varför samverkan inte fungerar som önskat. Problemet är alltså inte att frivården inte litar på socialtjänstens bedömning utan istället att lagstiftaren inte är tillräckligt tydlig i hur samverkan ska ske och vad socialtjänstens roll gällande påföljden innebär.

7.1.4. Tekniken

BRÅ uttrycker i sitt remissvar en oro över tekniska problem med den elektroniska fotbojan (Brottsförebyggande rådet 2019, s. 2). Lagstiftaren bemöter inte detta utan visar istället på en tillförlitlighet genom att besluta om fotbojan som den huvudsakliga kontrollmetoden för helghemarresten. Med anledning av att resultatet visar på att tekniken i flera situationer varit bristfällig, bland annat genom att generera fellarm, bedöms detta som en latent funktion. Detta är i enlighet med tidigare forskning som uppmärksammar en risk för diskrepans mellan hur tekniken bör fungera och hur den faktiskt fungerar (Hucklesby 2011, s. 72). Fellarmen bedöms vidare som en dysfunktion, eftersom de motverkar syftet med fotbojans del i påföljden och således också tillämpningen av påföljden i sin helhet. Enligt tidigare forskning framhålls dock att det inte är själva fotbojan i sig som garanterar efterlevnad av påföljden utan istället

vetskapen om att någon kommer reagera på en överträdelse av denna (Hucklesby 2009, s. 267). Problemet är därför att fotbojans funktion som en indikation på överträdelse inte fungerar i praktiken. Vidare resulterar fellarmen i att ungdomen kan bli uppringd av beredskapen utan att faktiskt ha begått något överträdelse, vilket kan skapa en frustration hos denne. Tidigare forskning visar att oregelbundna besök av frivården, vilket kan liknas med oregelbundna samtal från beredskapen, kan leda till irritation och att ungdomen slutar följa föreskrifterna (Deuchar 2012, s. 124). Problematiken med tekniken skulle således i förlängningen kunna resultera i att påföljden inte fungerar lika effektivt, och att det faller ut på ungdomens möjlighet att framgångsrikt fullfölja denna. I enlighet med tidigare forskning (Henneguelle, Monnery & Kensey 2016, s. 629; Hucklesby 2008, s. 51; Martin, Hanrahan & Bowers 2009, s. 567; Nellis 2014, s. 491; Renzema & Mayo-Wilson 2005, s. 216; Vanhaelemesch, Vander Beken och Vandeveld 2014, s. 283) anser vi att mer forskning bör göras gällande den elektroniska fotbojan som medel för övervakning av påföljden, och särskilt tekniken för denna. Flera forskare menar att metoden använts för att övervaka efterlevnad av liknande påföljder i flera år utan att ha någon bevisad framgångsfaktor (Renzema & Mayo-Wilson 2005, s. 230; Nellis 1991, ss. 165, 177-179). Slutligen bör det nämnas att inte alla intervjupersoner lyft fotbojan som ett problem och att funktionen då skulle kunna vara manifest och gynnsam för tillämpningen av ungdomsövervakning om tekniken kring fotbojan fungerar som tänkt.

7.2. Rollen som ungdomskoordinator

7.2.1. Problemlösning och magkänsla

Flexibiliteten i frivårdens arbetssätt samt den magkänsla som flera intervjudeltagare diskuterar att de använder för bedömning i vissa ärenden kommer här att analyseras tillsammans. Merton (1968, s. 116) beskriver hur en latent funktion kan vara gynnsam och uppfylla ett behov trots att funktionen inte är erkänd. Av propositionen framgår att koordinatören förväntas bistå med omfattande hjälp i flera hänseenden (Justitiedepartementet 2020, s. 66), men trots det berörs inte den typ av flexibilitet eller magkänsla som beskrivs komma till användning i vissa situationer i tillämpningen av påföljden. Kopplat till ungdomsövervakning fyller den lösningsorienterade inställningen hos frivårdsinspektörerna därför vissa funktioner som inte lagstiftaren identifierat i

lagtext eller förarbeten. Det handlar framförallt om individuella fall där frivården tvingas anpassa sitt arbete efter den specifika ungdomen eller särskilda omständigheter. Flexibiliteten hos frivården samt handläggarnas intuition bedöms därför som latenta funktioner som är gynnsamma för tillämpningen av påföljden. Tidigare forskning visar att lagöverträdare som dömts till hemarrest under elektronisk övervakning är mer nöjda med påföljden ju mer individanpassad den är efter deras enskilda behov (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldde 2014, s. 284). Dessutom är lagöverträdare mer benägna att följa påföljdens föreskrifter när de har en god kontakt och får ett stort stöd av sin koordinator (Bonta, Wallace-Capretta & Rooney 2000, s. 73; Chamiel & Walsh 2018, s. 4394; Deuchar 2012, s. 124; Hucklesby 2009, ss. 268-269). Detta visar på hur frivårdsinspektörernas förmåga att anpassa sig efter situationen kan resultera i ett mer framgångsrikt resultat av påföljden.

7.3. Den unga lagöverträdaren

7.3.1. Pro-socialt kapital

Resultatet visar att Kriminalvården inte har någon fastställd gemensam definition av begreppet gynnsam utveckling, men att frivårdsinspektörerna ändå har en samstämmig uppfattning av vad begreppet har för betydelse i deras dagliga arbete. Flera av intervjudeltagarna framhåller att det inkluderar en förändring i tankemönster och en personlig utveckling hos ungdomen. Under lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning framgår att det ska införas åtgärder som förhindrar att ungdomen utvecklas ogynnsamt. I propositionen förtydligas att gynnsam utveckling ska uppnås genom att skapa struktur i den unga lagöverträdarens liv (Justitiedepartementet 2020, s. 45). Vidare preciseras varken i lagtexten eller propositionen hur begreppet ska appliceras i praktiken. Flera frivårdsinspektörer belyser i samband med en diskussion om begreppet gynnsam utveckling att Kriminalvårdens uppdrag i relation till begreppet mer handlar om att minska risken för återfall i brott hos ungdomen, eftersom det är Kriminalvårdens främsta uppgift. Däremot menar lagstiftaren alltså att ungdomen heller inte ska utvecklas ogynnsamt i någon ytterligare aspekt. I tidigare forskning kring liknande påföljder betonas att syftet med påföljden inte enbart är återfall i brott utan också att lagöverträdaren ska erbjudas möjligheter och stöd för utveckling (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldde 2014, ss. 274, 283). Tidigare forskning

visar vidare att risken för att återfalla i brott minskar om rehabilitering erbjuds (Arnett 2018, s. 427; Bonta, Wallace-Capretta & Rooney 2000, s. 72; Deuchar 2012, s. 127), ungdomen fortsätter att gå i skolan då en högre utbildning är direkt kopplat till en mindre benägenhet att begå brott (Larsen 2017, ss. 160, 172) samt genom deltagande i olika aktiviteter som exempelvis sporter (Arnett 2018, s. 427). Den tidigare forskningen är således i linje med vad som framkommer i propositionen gällande att meningsfulla fritidsaktiviteter ska uppmuntras samt att ungdomarna ska kunna tillgå program som agerar stödjande och uppmuntrande av pro-social utveckling (Justitiedepartementet 2020, ss. 60-61). Genom att sammanväga tidigare forskning med vad som framgår av propositionen klargörs i denna studie vad som definierar en gynnsam utveckling. Det hade dock varit fördelaktigt om definitionen framgick mer tydligt, eftersom detta kan vara värdefull information för yrkesverksamma i verkställandet av påföljden. Däremot visar det empiriska resultatet att frivårdsinspektörerna ändå använder sig av sådana tekniker som framgår av tidigare forskning, exempelvis genom att erbjuda rehabilitering och se till att ungdomen går i skolan. Det framgår vidare under en intervju att den gynnsamma utvecklingen hos frivården hellre tolkas utifrån en pro-social förändring, vilket innebär att förändra negativa beteendemönster och främja sådant som har en positiv inverkan på ungdomen, till exempel ett ökat konsekvenstänk. Detta är i enlighet med tidigare forskning som menar att ungdomar har svårt att se långsiktiga konsekvenser och därför är mer benägna att fatta dåliga beslut, vilket gör att det är viktigt att anpassa påföljden efter ungdomens förutsättningar (Arnett 2018, ss. 409-410, 438; Weisburd 2015, s. 327). Genom begreppet gynnsam utveckling belyses alltså fler aspekter än återfall i brott som en mätning av en positiv förändring hos ungdomen, även om dessa andra aspekter i slutändan också leder till en minskad risk att återfalla i brott. Utifrån den teoretiska utgångspunkten finns inget som antyder att begreppet gynnsam utveckling eller frivårdens förhållningssätt till detta skulle vara en dysfunktion. Funktionen bedöms därför som en manifest gynnsam funktion, eftersom frivårdens arbetssätt är i enlighet med påföljdens formulerade syfte utifrån lagstiftaren.

7.3.2. Rörelseinskränkning

Utifrån lagtexten och förarbeten framgår att syftet med helghemarresten liksom resten av delarna av ungdomsövervakning är att förebygga återfall i brott eller att ungdomen på annat sätt utvecklas ogynnsamt (Justitiedepartementet 2020, ss. 69-71). I enlighet med

detta framhåller flera frivårdsinspektörer att helghemarresten kan fungera som återfallsförebyggande genom att hålla ungdomen från riskfyllda situationer på helgerna samt separera dem från kriminella gäng. Tidigare forskning menar i enlighet med detta att ungdomsövervakning är en framgångsrik påföljd just eftersom den kan separera ungdomen från kriminella miljöer och kontakter (Deuchar 2012, ss. 123, 127; Chamiel & Walsh 2018, s. 4395; Hucklesby 2008, ss. 66, 68). Vidare framhålls också i tidigare forskning att hemarrest som övervakas elektroniskt kan öka chansen för att lagöverträdaren senare i livet avstår från att återfalla i brott eftersom de har fått möjlighet att testa på en alternativ livsstil under en period (Hucklesby 2008, ss. 67-68). Därför bedöms detta som en gynnsam manifest funktion då lagstiftarens syfte och frivårdens åsikter om tillämpningens möjligheter sammanfaller samt att tillämpningen är fördelaktig för ungdomsövervakning eftersom det gör påföljden effektiv. Under en av intervjuerna framkommer dock en önskan om att kunna individualisera hemarresten mer än i dagsläget eftersom det kan variera mycket från person till person vad som bedöms vara en riskfaktor för att återfalla i brott och vilka tider detta skulle vara kopplat till. Detta är i enlighet med tidigare forskning som framhåller att fördelen med hemarrest är just att kunna anpassa tiderna för att ta hänsyn till individuella brottsmönster (Hucklesby 2008, s. 52). Däremot visar resultatet från intervjuerna också att det finns en tendens mot att röra sig på en gradskala mot en manifest funktion eftersom alla frivårdsinspektörer inte håller med lagstiftaren om att helghemarresten ensamt kan minska återfall i brott. Två intervjupersoner framhåller att syftet med helghemarresten främst är att vara en bestraffande del av påföljden som ska vara kännbar för ungdomen, och att helghemarresten i sig inte är ett medel för att förebygga återfall i brott. Tidigare forskning styrker detta synsätt genom att påpeka att det inte finns något bevis på att hemarrest för ungdomar har någon effekt på återfall i brott (Weisburd 2015, s. 302). Även Polismyndigheten, Malmö tingsrätt och BRÅ ställer sig tveksamma till helghemarrestens brottsförebyggande effekt (Justitiedepartementet 2020, ss. 69-70). Här finns en risk att helghemarresten förlorar sin funktion om frivårdsinspektörerna inte är eniga med lagstiftaren om dess effekt och det faller ut över tillämpningen. Däremot visar resultatet vidare att samtliga frivårdsinspektörer implementerar helghemarresten i enlighet med lagstiftarens syfte, vilket innebär att föreskriften i dagsläget bedöms som en manifest gynnsam funktion. Vidare bör det uppmärksammas att påföljden i sin helhet syftar till att vara en ingripande påföljd i

jämförelse med andra ungdomspåföljder (Justitiedepartementet 2020, s. 89), och att frivårdsinspektörernas argument om helghemarresten som en bestraffande del kan anknytas till påföljdens övergripande syfte. Detta syfte är i enlighet med tidigare forskning som menar att hemarrest med elektronisk övervakning inte bara ska vara kontrollerande utan också bestraffande, eftersom det rör sig om ett straff för en lagöverträdelse (Gainey & Payne 2000, s. 93).

7.3.3. Misskötsamhet

Resultatet från intervjuerna visar att särskild hänsyn tas till att det är just ungdomar som är föremål för påföljden. Detta är i enlighet med propositionen om ungdomsövervakning där man framhåller att ungdomar inte kan anses ha uppnått samma mognad och ansvarsförmåga som vuxna, och att överträdelser därför bör hanteras med mer flexibilitet (Justitiedepartementet 2020, ss. 25, 35, 88). Det är också i enlighet med tidigare forskning som menar att påföljden för unga bör anpassas eftersom de inte är lika utvecklade som vuxna (Arnett 2018, ss. 409-410, 438) samt har svårare att följa regler (Crump 2019, ss. 801, 806, 816) och inte blir lika avskräckta av sanktioner som vuxna (Weisburd 2015, s. 327). I intervjuerna framgår att det finns många åtgärder som ska inrättas innan det sker en omprövning av straffet och åklagaren kontaktas. I enlighet med tidigare forskning är det viktigt att koordinatörerna följer upp och reagerar på överträdelser av påföljden för att den ska ha någon effekt gällande efterlevnad samt återfall i brott hos lagöverträdaren (Chamiel & Walsh 2018, s. 4398; Henneguelle, Monnery & Kensey 2016, ss. 656-657; Hucklesby 2009, ss. 265, 267). Det är alltså viktigt att koordinatörerna reagerar på överträdelser. Med anledning av samstämmigheten i å ena sidan det empiriska resultatet och å andra sidan lagstiftning och förarbeten bedöms detta utgöra en manifest funktion som är gynnsam. Det erkända syftet av lagstiftaren implementeras alltså av frivården på det sätt som det är tänkt, vilket är förmånligt för systemet som i det här fallet utgörs av påföljden ungdomsövervakning.

8. Diskussion och slutsatser

Då denna studie grundar sig på utvalda delar av lagstiftningen och ett begränsat antal intervjupersoner kan några säkra slutsatser om påföljden inte dras. Resultatet av studien hade också kunnat få ett annat innehåll om författarna hade haft tillgång till frivårdens interna dokument gällande ungdomsövervakning. Exempelvis hade ett sådant empiriskt material kunnat resultera i att fler funktioner bedömts som manifesta. Vidare hade säkrare avvägningar gällande manifesta och latent funktioner kunnat göras om påföljden hade varit i bruk en längre tid eftersom frivårdskontoren ännu inte haft så många ärenden. I det som följer presenteras däremot ändå intressanta perspektiv på hur effektiviteten av den nya påföljden ungdomsövervakning skulle kunna värderas.

Den första frågeställningen har besvarats utifrån en granskning av lagstiftning och förarbeten, vilket presenteras under avsnitt 2.3.2. Frågeställningen besvaras vidare och sätts i relation till det empiriska resultatet under analysdelen. Den första frågeställningen fungerar också som ett måttstock mot vilket lagstiftarens syfte mäts för att kunna avgöra huruvida en funktion är manifest eller latent. Den andra frågeställningen har besvarats genom de intervjuer som gjorts med yrkesverksamma inom frivården som ansvarar för tillämpningen av ungdomsövervakning, och empirin från dessa presenteras under resultatdelen och analyseras vidare under analysdelen. För att besvara den tredje frågeställningen har empirin och lagstiftningen samt förarbeten kategoriserats utifrån de teoretiska begreppen från de teoretiska utgångspunkterna. Syftet med att applicera Merton och Mathiesens teoretiska utgångspunkter har varit att kunna bedöma huruvida tillämpningen av ungdomsövervakning är i enlighet med lagstiftarens syfte med påföljden, samt huruvida de olika delar av tillämpningen kan bedömas som gynnsamma eller inte för effektiviteten av påföljden. I analysen har totalt sex funktioner identifierats som gynnsamma för tillämpningen, varav fyra är erkända av lagstiftaren. Dessa sex funktioner är alltså effektiva för systemet och medför att ungdomsövervakning bedöms som en effektiv påföljd. Flera av de manifesta funktionerna som främjar påföljdens effektivitet är direkt kopplade till frivårdens erfarenhet och kunskap. Vidare har inte

några manifesta dysfunktioner identifierats, vilket visar på att det som lagstiftaren har uppmärksammat, mått till lagstiftningens syfte, är välfungerande i praktiken.

Två latenta dysfunktioner har identifierats, vilket innebär funktioner som inte erkänts av lagstiftaren och som motverkar en effektiv tillämpning av påföljden ungdomsövervakning. De latenta dysfunktionerna är delar av ungdomsövervakning där det finns utrymme för förbättring för att påföljden ska fungera så effektivt som möjligt. Funktionerna utgörs av samverkan med socialtjänsten samt tekniken bakom fotbojan som används för att kontrollera helghemarresten. Vi vill här påpeka att inte samtliga intervjupersoner menar att detta är områden som är dysfunktionella, men att det övergripande resultatet ändå indikerar att det finns plats för förbättring. Förbättringen innefattar att förtydliga socialtjänstens roll och öka deras kunskap om ungdomsövervakning för att stärka samarbetet mellan parterna samt att utveckla tekniken bakom fotbojan så den kan fungera som en effektiv kontrollmetod. Utöver dessa mer tydligt kategoriserade funktioner har även en funktion bedömts ligga på en gradskala mellan manifest och latent funktion, vilket är verkställighetsplaneringen. Gradskalan har även använts för fler områden, men då handlar det mer om att funktionens position kan variera beroende på den individuella situationen och det individuella ärendet. Den funktion som placerats på en gradskala tolkas som en funktion som lagstiftaren bör adressera för att kunna förhindra att den i framtiden får en mer dysfunktionell karaktär.

Den genomgående rättssociologiska relevansen i studien har förtydligats genom analysen av en eventuell diskrepans mellan lagstiftningens syfte och frivårdens tillämpning av påföljden. Gapet mellan law in books och law in action utgörs i denna studie av latenta funktioner, eftersom det är konsekvenser av påföljden som lagstiftaren inte har uppmärksammat. Slutsatsen är dock att gapet mellan law in books och law in action inte är så omfattande för ungdomsövervakning och att påföljden därför är effektiv i form av att den speglar den avsedda verkan med lagstiftningen.

Eftersom våra kriterier för bedömning av påföljdens effektivitet endast har varit en jämförelse mellan lagstiftarens syfte och tillämpningen av yrkesverksamma i praktiken kan vi inte konstatera om ungdomsövervakning är en framgångsrik påföljd gällande att

minska återfall i brott eller rehabilitera ungdomar. Tidigare forskning menar att det inte finns något bevis av påföljdens effekt i relation till dessa parametrar och vi håller därför med om att mer forskning behövs. För att dra slutsatser om dess effektivitet i detta hänseende föreslår vi att en longitudinell studie genomförs i framtiden där man utifrån särskilda kriterier följer de unga lagöverträdarna under en längre period. Genom en sådan studie bör man i större utsträckning kunna dra slutsatser om huruvida påföljden har resulterat i en gynnsam utveckling samt minskning av återfall i brott. Vi föreslår också att framtida forskning utgår från socialtjänstens perspektiv för att få en mer omfattande bild av påföljdens effektivitet. Det är möjligt att det finns interna dokument och riktlinjer även hos socialtjänsten som förtydligar deras roll i tillämpningen av påföljden och att deras roll kommer att klargöras i takt med att och de får mer erfarenhet av ungdomsövervakning. När ungdomsövervakning som påföljd är mer väletablerad inom rättssystemet finns det också anledning att undersöka frivårdens perspektiv igen. Vi föreslår att detta kan göras med teorin street-level bureaucracy (Lipsky, 2010) som är mer koncentrerad på den rättssociologiska byggstenen levande rätten. I en sådan studie kan yrkesverksamma inom frivården och deras praktiker ta ännu mer plats, men för den aktuella studien valdes denna teori bort då även lagstiftningen var i centrum samt law in action framför den levande rätten.

Källförteckning

Tryckta källor

Andersen, H. & Kaspersen, L. B. (2007) *Klassisk och modern samhällsteori*. Upplaga 3. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, R. & Nilsson, R. (2018) *Svensk kriminalpolitik*. Stockholm: Liber.

Baier, M. Svensson, M. & Nafstad, I. (2018) *Om rättssociologi*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur.

Boréus, K. & Bergström, G. (2018) *Textens mening och makt*. 4 ed., Lund: Studentlitteratur.

Brottsförebyggande rådet (1999) *Intensivövervakning med elektronisk kontroll* (Rapport 1999:4). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

https://bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800021380/1999_4_intensivovervakning_med_elektronisk_kontroll.pdf.

Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.

Estrada, F. & Flyghed, J. (2017) Inledning. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur, ss. 13-23.

Estrada, F. (2017) Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur, ss. 27-62.

Friis, E. & Åström, K. (2020) The gap problem. I Schoultz, I. & Nafstad, I. (red.) *Om rättssociologisk tillämpning*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur, ss. 107-122.

Hart, C. (2018) *Doing a literature review: releasing the research imagination*. 2nd ed. London: SAGE Publications Ltd.

Holmberg, S. (2017) Påföljdssystemet för unga. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 4. uppl., Lund: Studentlitteratur, ss. 269-289.

Lindstedt, I. (2019). *Forskningens hantverk*. Lund: Studentlitteratur.

Mathiesen, T. (2005) *Rätten i samhället*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur.

Merton, R. (1968) *Social theory and social structure*. New York: The free press.

Lipsky, M. (2010) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. Russell Sage Foundation.

Elektroniska källor

Kriminalvården (u.å.a) *Frivård*.

<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/> [2022-02-07].

Kriminalvården (u.å.b) *Frivårdsinspektör*.

<https://www.kriminalvarden.se/jobba-hos-oss/yrkesroller/frivardsinspektor/> [2022-05-02].

Kriminalvården (u.å.c) *Fotboja*.

<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/fotboja/> [2022-02-07].

Kriminalvården (u.å.d) *Ungdomsovervakning*.

<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/ungdomsovervakning/> [2022-02-07].

Justitiedepartementet (2021) Ny påföljd för unga personer som begår allvarliga brott.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/01/ny-pafoljd-for-unga-personer-som-begar-allvarliga-brott/> [2022-04-20].

Palmqvist, J. (2022) Socialtjänsten viktig part vid påföljden ungdomsövervakning.

Socionomen, 17 jan.

<https://socionomen.se/aktuellt/socialtjansten-viktig-part-vid-pafoljden-ungdomsovervakning/> [2022-01-17].

Regeringskansliet (2022) 34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten. *Regeringskansliet*, 3 december.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-tryggare-sverige/34-punktsprogrammet-regeringens-atgarder-mot-gangkriminaliteten/> [2022-02-07].

Statsrådsberedningen (2019) Genomförandet av Nationella säkerhetsstrategin – delrapport 2018. *Regeringskansliet*, 14 januari.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2019/01/genomforandet-av-nationella-sakerhetsstrategin--delrapport-2018/> [2022-02-07].

Vetenskapliga artiklar

Arnett, C. (2018) Virtual Shackles: Electronic Surveillance and the Adulthoodification of Juvenile Courts, *Journal of Criminal Law & Criminology*, 108(3), pp. 399–454.

Bonta, J., Wallace-Capretta, S., & Rooney, J. (2000) Can electronic monitoring make a difference? An evaluation of three Canadian programs. *Crime & Delinquency*, 46(1), 61-75.

Chamiel, E. & Walsh, S. D. (2018) “House Arrest” or “Developmental Arrest”? A Study of Youth Under House Arrest, *International Journal of Offender Therapy & Comparative Criminology*, 62(14), pp. 4381–4402.

Crump, C. (2019) Tracking the Trackers: An Examination of Electronic Monitoring of Youth in Practice, *UC Davis Law Review*, 53(2), pp. 795–838.

Deuchar, R. (2012) The impact of curfews and electronic monitoring on the social strains, support and capital experienced by youth gang members and offenders in the

west of Scotland, *Criminology & Criminal Justice: An International Journal*, 12(2), pp. 113–128.

Gainey, R. R., & Payne, B. K. (2000) Understanding the experience of house arrest with electronic monitoring: An analysis of quantitative and qualitative data. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44(1), 84-96.

Henneguelle, A., Monnery, B., & Kensey, A. (2016) Better at home than in prison? The effects of electronic monitoring on recidivism in France. *The Journal of Law and Economics*, 59(3), 629-667.

Hucklesby, A. (2011) The working life of electronic monitoring officers. *Criminology & Criminal Justice*, 11(1), pp. 59-76.

Hucklesby, A. (2009) 'Understanding Offenders' Compliance: A Case Study of Electronically Monitored Curfew Orders', *Journal of Law and Society*, 36(2), pp. 248–271.

Hucklesby, A. (2008) Vehicles of desistance? The impact of electronically monitored curfew orders. *Criminology & Criminal Justice*, 8(1), pp. 51-71.

Larsen, B. (2017) Educational Outcomes After Serving with Electronic Monitoring: Results from a Natural Experiment, *Journal of Quantitative Criminology*, 33(1), pp. 157–178.

Martin, J. S., Hanrahan, K., & Bowers Jr, J. H. (2009) Offenders' perceptions of house arrest and electronic monitoring. *Journal of offender rehabilitation*, 48(6), 547-570.

Nellis, M. (1991) The electronic monitoring of offenders in England and Wales: Recent developments and future prospects. *The British Journal of Criminology*, 31(2), 165-185.

Nellis, M. (2014) Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: Expansion, regulation and prospects. *Crime, Law and Social Change*, 62(4), pp. 489-510.

Payne, B.K. & Gainey, R.R., (2004) The electronic monitoring of offenders released from jail or prison: Safety, control, and comparisons to the incarceration experience. *The prison journal*, 84(4), pp.413-435.

Renzema, M., & Mayo-Wilson, E. (2005) Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders? *Journal of Experimental Criminology*, 1(2), 215-237.

Vanhaelemeesch, D., Vander Beken, T. & Vandeveldde, S. (2014) Punishment at home: Offenders' experiences with electronic monitoring, *European Journal of Criminology*, 11(3), pp. 273-287.

Weisburd, K. (2015) Monitoring Youth: The Collision of Rights and Rehabilitation, *Iowa Law Review*, 101(1), ss. 297-342.

Lagar och offentligt tryck

Brottsförebyggande rådet (2019) *Remissyttrande över utkast till lagrådsremiss Ungdomsovervakning* (Ju2019/01525/L5).

https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e21e02/1560149513046/2019_Ungdomsovervakning.pdf

Justitiedepartementet (2020). *Ungdomsovervakning* (Regeringens proposition 2019/20:118). Stockholm: Regeringskansliet.

Kriminalvården (2019) *Utkast till lagrådsremiss Ungdomsovervakning* (Ju2019/01525/L5).

https://www.kriminalvardens.se/globalassets/om_oss/sarskilda-uppdrag/remissvar/kv-remissvar19_utkast-till-lagratsremiss-ungdomsovervakning.pdf

KVFS 2020:3. *Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om verkställighet av ungdomsovervakning*. Stockholm: Kriminalvården.

SFS 1962:700. *Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1994:451. *Lag om intensivövervakning med elektronisk kontroll*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2020:616. *Lag om verkställighet av ungdomsövervakning*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Statens institutionsstyrelse (2017) *Yttrande över promemorian Nya Ungdomspåföljder* (Ju2017/05546/L5).

<https://www.stat-inst.se/globalassets/remissvar/2017/sis-yttrande-over-ds-2017-25.pdf>

Stockholms universitet (2017) *Remissvar Ds 2017:25, Nya ungdomspåföljder*.

https://www.su.se/polopoly_fs/1.573717.1632233643!/menu/standard/file/Remissvar%20Ds%202017-25%20Nya%20ungdomspa%CC%8Afo%CC%88ljder.pdf

Bilaga 1 - Kontakt med potentiella deltagare inför intervjuer

Kontakt med frivården:

Hej X!

Vi heter Evelina Arvidsson och Johanna Vellet Lindqvist och kontaktar dig eftersom vi just nu skriver vårt examensarbete på Kriminologiprogrammet på Lunds Universitet. Vi har via X fått information om att du arbetar på Kriminalvården, och det är därför vi valt att kontakta dig. Vårt fokus i uppsatsen är hur ungdomsövervakning tillämpas i praktiken, och vi önskar därför intervjuas verksamma från Kriminalvården som arbetar med just detta. Vi undrar därför om du har några kontakter till verksamma inom Kriminalvården som arbetar med ungdomsövervakning, och om du isåfall kan dela med dig av deras kontaktuppgifter till oss?

Stort tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Evelina och Johanna

Kontakt med ungdomskoordinatorer:

Hej X!

Vi heter Evelina Arvidsson och Johanna Vellet Lindqvist och kontaktar dig eftersom vi just nu skriver vårt examensarbete på Kriminologiprogrammet på Lunds Universitet. Vi har via X fått information om att du arbetar med ungdomsövervakning, vilket är ämnet som vi valt att behandla i vårt examensarbete. Vårt fokus i uppsatsen är hur ungdomsövervakning fungerar i praktiken, med särskild inriktning på helghemarrest, elektronisk övervakning och gynnsam utveckling, och vi önskar därför att få intervjuas dig om detta. Du kommer att vara helt anonym och du kan självklart avböja medverkan när som helst i processen. Vi planerar att genomföra en fokusgruppsintervju tillsammans med andra yrkesverksamma inom Kriminalvården

som arbetar med ungdomsövervakning, alternativt en enskild intervju beroende på vad som passar dig bäst. Vi räknar med att intervjun kommer ta cirka 30-40 minuter, och att den genomförs under vecka 17. Vänligen återkom med förslag på dag och/eller tid under denna vecka som passar dig!

Vi hoppas att du vill delta och ser fram emot att höra från dig! Och om du känner någon annan som hade kunnat tänka sig att delta så tar vi gärna del av deras kontaktinformation.

Med vänliga hälsningar,
Evelina och Johanna

Bilaga 2 - Intervjuguide

Introduktion

Presentation av intervjuare och syftet med studien:	<p>Vi heter Evelina Arvidsson och Johanna Vellet Lindqvist och studerar just nu vår sista termin på kandidatprogrammet i kriminologi på Lunds universitet. Denna intervju görs till vårt examensarbete, och materialet kommer endast att användas i det syftet. Det innebär att det kommer att läsas av handledare, examinator, studiekamrater och sedan även publiceras på Lunds universitets hemsida när det är godkänt.</p> <p>Syftet med studien är att undersöka hur den nya påföljden ungdomsövervakning tillämpas i praktiken, det vill säga hur ni på frivården arbetar med påföljden och era reflektioner av erfarenhet av detta arbete. Vi kommer att fokusera särskilt på helghemarrest med elektronisk övervakning samt begreppet "gynnsam utveckling" hos den unga lagöverträdaren. Vi vill gärna få er bild över hur påföljden tillämpas i dagsläget.</p>
Information till deltagaren:	<p>Innan vi börjar så vill vi informera om att ni alla kommer vara helt anonyma i studien och ni kan när som helst under processen välja att avbryta er medverkan utan att vi kommer ifrågasätta varför. Vi räknar med att intervjun kommer att ta mellan 30-40 minuter. Arbetet kommer att skickas till er alla, men det är absolut inte obligatoriskt att läsa det utan upp till er själva. Om ni har några invändningar så får ni gärna återkomma till oss innan det publiceras så vi kan korrigera detta, men mer information om när detta är kommer vi skriva i mejlet med det bifogade examensarbetet.</p> <p>Innan vi kör igång så måste vi också ha allas muntliga samtycke till medverkan samt inspelning (endast av ljudet) och användning av materialet för vår uppsats (se till att alla säger "ja" här och att det spelas in).</p>

Presentation av deltagaren:	Vi kan börja med att ni presenterar er så vi får ett hum om vilka ni är. Ni får gärna presentera er med namn, var ni arbetar samt lite kort om er bakgrund. Med bakgrund tänker vi hur ni hamnat där ni nu arbetar och vad ni har för erfarenhet av att arbeta med unga lagöverträdare generellt.
------------------------------------	---

Tema 1: Helghemarrest

Introduktion till temat och/eller frågan:	Tidigare forskning som vi tagit del av visar på att lagöverträdare med elektronisk övervakning ofta anpassar sina kriminella handlingar efter arresten, det vill säga att de istället börjar begå brott på andra tider än vad de gjort tidigare för att kringgå syftet med arresten. Påföljden har därför visat sig vara mindre effektiv än vad man trott.	I remissvaren från propositionen så framgår det att det finns oklarheter gällande frågan om en säker/osäker hemmiljö. Framförallt så framhåller Kriminologiska institutionen på Stockholms Universitet att det bör finnas tydliga kriterier för hur detta ska bedömas.	
Huvudfrågor:	1. I vilken utsträckning har ni kunnat se i ert arbete att tiderna för helghemarresten skulle kunna vara avgörande för att minimera	2. Vilka kriterier använder ni för att bedöma huruvida den unga lagöverträdaren har en tillräckligt trygg hemmiljö?	3. Hur uppfattar ni att ungdomarna och deras förmyndare hanterar

	kriminalitet?		påföljden?
Eventuella följdfrågor:		2 a) Hur tycker ni att dessa kriterier fungerar i praktiken?	3 a) Hur bemöts ni av förmyndare och ungdom? 3 b) Hur bemöter ni eventuell positiv/negativ respons?

Tema 2: Elektronisk övervakning med fotboja

Introduktion till temat:	Tidigare forskning samt Brottsförebyggande rådet lyfter tekniken med fotbojan som ett eventuellt problem gällande elektronisk övervakning.
Huvudfrågor:	4. Hur fungerar systemet eller tekniken som ni använder för övervakning av ungdomen? Vi tänker både tekniken bakom fotbojan men också själva användningen av den i praktiken.
Eventuell följdfråga:	4 a) Har det skett några överträdelser av påföljden? Hur reagerar ni isåfall på detta? Hur fungerar processen kring att omvärdera straffet och eventuellt utdöma en hårdare påföljd? Vad skulle den isåfall vara? 4 b) För vilka typer av brott är det som ungdomar dömts till ungdomsövervakning? Finns det något mönster eller juridisk praxis ni märker av, det vill säga att domare dömer till ungdomsövervakning

	främst för en viss typ av brott?
--	----------------------------------

Tema 3: Gynnsam utveckling

Introduktion till temat:	Under de obligatoriska delarna av helghemarrest som påföljd, framgår det att ett syfte är att ungdomen ska utvecklas gynnsamt. I propositionen bakom lagstiftningen till påföljden om ungdomsövervakning finns ingen tydlig definition av gynnsam utveckling; det som framgår av propositionen är att återfall i brott räknas som <i>en del</i> i en ogynnsam utveckling, men inte vilka ytterligare delar som kan innebära en ogynnsam eller gynnsam utveckling.
Huvudfrågor:	5. Hur definieras begreppet "gynnsam utveckling" av er och inom Frivården?
Eventuell följdfråga:	5 a) Hur anser ni att begreppet kan fungera som ett mått på straffets effekt? 5 b) Hur kan en gynnsam utveckling bidra till att ungdomen inte återfaller i brott i det långa loppet?

Avslutning

Avslutning på diskussion:	Det var de frågorna som vi ville diskutera med er, har ni något ni vill lägga går det bra att göra det nu.
----------------------------------	--

Avslutande information:	Som vi inledande sa så kommer ni få ett mejl med den bifogade uppsatsen samt information om hur lång tid ni har på er att läsa och återkoppla om ni skulle ha några invändningar som ni önskar att vi ändrar innan det publiceras.
Avslutande tack:	Vi vill tacka så jättemycket för att ni ville medverka och för en bra och intresseväckande diskussion. Vi önskar er en fortsatt bra dag!